

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Особливості оподаткування банківської діяльності в Україні та напрями його
вдосконалення за матеріалами АТ «МЕГАБАНК»

Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС.020061.01.01.00

Виконав студент II курсу група ФБСзс-20-1 _____ Юлія КУШНІР
Шифр Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник д-р. екон. наук, професор _____ Павло ГРИГОРУК
Науковий ступінь, звання Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер _____
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:
Завідувач кафедри ФБСС _____ Ніла ХРУЩ
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

_____ 2022 р.

Зміст

Вступ	5
1 Теоретико-методичні засади оподаткування банківської діяльності	7
1.1 Економічна сутність оподаткування банківської діяльності, його принципи та функції	7
1.2 Вітчизняний та зарубіжний досвід прибуткового оподаткування діяльності банківських установ	15
2 Аналітико-практичні аспекти оподаткування діяльності банківських установ	24
2.1 Аналіз сучасного стану оподаткування банків України та фінансово-господарської діяльності АТ «МЕГАБАНК» в 2019-2021 рр.	24
2.2 Напрями покращення оподаткування банківської діяльності на основі аналізу особливостей оподаткування АТ «МЕГАБАНК» в 2019-2021 рр.	37
Висновки	45
Список використаних джерел	48
Додатки	54

Вступ

Сьогодні економічна політика України, в основному, спрямована на подолання соціальної, політичної та економічної кризи в країні, що сприяє підвищенню соціального добробуту, економічного зростання та зміцнення політичного фундаменту країни. Важливою передумовою успішного досягнення цих цілей є стабільна діяльність банківської системи, адже банківські установи є одними з найбільших платників податків в державі. Тому зниження економічного добробуту населення в країні, впливає на розмір прибутку банківських установ, що в подальшому, призводить до зменшення надходження податків до державного бюджету України. Тому дослідження особливостей оподаткування банківської діяльності в Україні є вкрай важливим та актуальним завданням.

В економічній літературі, досить обмежене коло вчених-економістів, приділяють увагу питанню оподаткування банківських установ. Загалом, оподаткуванню банківської діяльності в Україні присвячені праці, таких вчених, як: О. Василика, А. Гальчинського, Т. Паєнтко, К. Проскури, І. Сало, С. Лобозинської, А. Мороз та ін. Оскільки, науковцями, недостатньо уваги присвячено питанням оподаткування банківської діяльності, як окремому напрямку, необхідно вивчати систему оподаткування загалом, включаючи зарубіжний досвід у цій сфері, та дослідити особливості оподаткування банківської діяльності України, для забезпечення її економічної стійкості.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо особливостей оподаткування банківської діяльності в Україні. Для досягнення мети кваліфікаційної роботи, нами визначено основні завдання:

- визначити роль банківських установ в системі податкових правовідносин;
- вивчити принципи та функції оподаткування банків;

- здійснити аналіз сучасного стану оподаткування вітчизняних банків та прибуткового податку АТ «МЕГАБАНК»;

- дослідити зарубіжний досвід оподаткування банківської діяльності та можливості його застосування в Україні;

- окреслити основні шляхи вдосконалення системи податкових заходів для українських банківських установ.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є оподаткування банківської діяльності. Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти та практичні рекомендації покращення оподаткування банківської діяльності.

У даній роботі використовуються такі методи дослідження: метод аналізу та синтезу, метод групування та порівняння, статистичні, економічні, табличні та графічні методи тощо.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні статистичні матеріали Національного банку України, наукові праці українських та зарубіжних вчених з питань оподаткування українських та іноземних банків, інформаційні ресурси мережі Інтернет, фінансова звітність АТ «МЕГАБАНК».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 54 сторінки друкованого тексту. Робота містить 6 таблиць, 10 рисунків та 5 додатків. Список використаних джерел складається із 41 найменування.

1 Теоретико-методичні засади оподаткування банківської діяльності

1.1 Економічна сутність оподаткування банківської діяльності, його принципи та функції

Основним джерелом фінансових ресурсів для існування держави та виконання її головних завдань, таких як стабільний соціально-економічний розвиток, забезпечення єдиних соціальних стандартів та гарантій населення є обсяг податкових надходжень фізичних та юридичних осіб до державного бюджету [17].

Сьогодні банки є ключовими фінансовими посередниками, які обслуговують грошовий потік у всіх сферах взаємовідносин між суб'єктами господарювання, фізичними особами та державами. Банківські установи діють на основі комерційних розрахунків, з метою отримання прибутку. Діяльність банків підлягає оподаткуванню на загальних підставах. Як зазначає О. Петрик та В. Зорянський «...банк є фінансовим посередником, а оподаткування банківської діяльності в Україні здійснюється за вимогами тих же нормативно-правових норм, що й оподаткування юридичних осіб-суб'єктів господарювання» [23]. Однак існують суттєві відмінності, оскільки діяльність банківських установ завжди пов'язана зі значними ризиками, тому банківські операції оподатковуються як особливий вид діяльності.

Податки є обов'язковими, безумовними платежами до відповідного бюджету, які стягуються з платників податків. Податки в Україні сплачуються на регулярній основі, тому відбувається постійне надходження бюджетних коштів, які накопичуються на єдиному казначейському рахунку в НБУ та виплачуються відповідно до дій, передбачених казначейством.

На сьогодні, при вивченні податкової системи з позиції її впливу на банківську діяльність, розрізняють систему оподаткування безпосередньо

банківських установ (прямий вплив) та систему оподаткування інших господарюючих суб'єктів та фізичних осіб (непрямий вплив). Залежно від характеру впливу системи оподаткування напрями та результати їх прояву для банківських установ будуть відрізнятися. Вплив податкової системи як економічного чинника на банківську діяльність показано на рисунку 1.1.

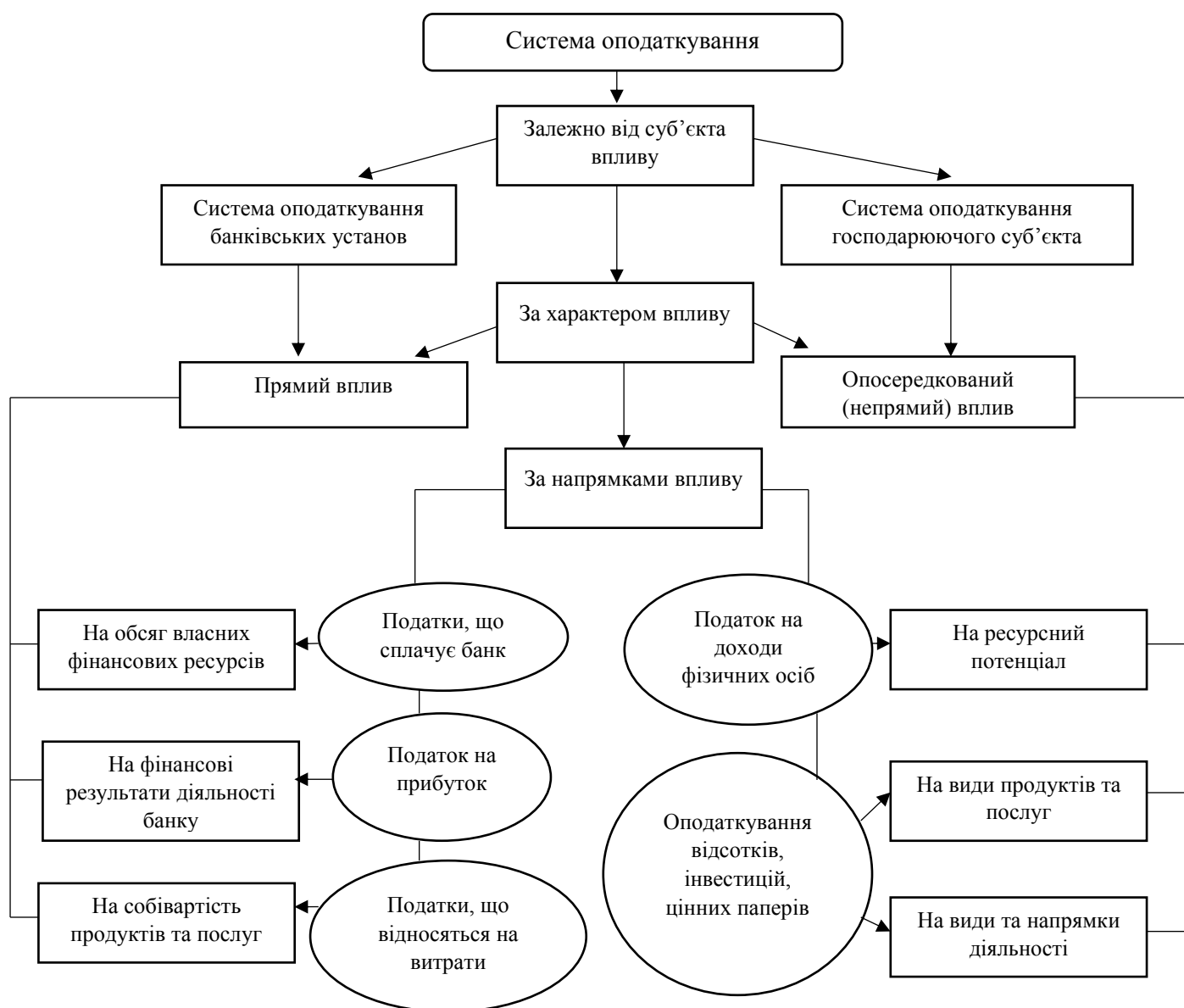

Рисунок 1.1 – Вплив системи оподаткування на діяльність банківських установ [7]

Система оподаткування банківських установ, прямо впливає на фінансові результати (прибуток, збиток) діяльності банківських установ,

витрати банку та собівартість банківських продуктів і послуг. Окрім цього, податкові витрати впливають на:

– ліквідність банку – оскільки вони сплачуються за рахунок коштів, які розміщено на кореспондентському рахунку;

– розмір власних коштів банку – оскільки податки є витратами, наслідком яких є зниження прибутку, а отже і зменшення розміру власного капіталу банку.

Окрім прямого оподаткування банківської діяльності, значний вплив на стабільну роботу банківської системи має і порядок оподаткування юридичних та фізичних осіб, що носить опосередкований вплив на банківську діяльність. Оскільки, посилення податкового тиску на діяльність суб'єктів господарювання та населення, призводить до скорочення їх підприємницької активності. В результаті цього, знижуються особисті заощадження фізичних осіб та зменшуються залишки коштів на рахунках юридичних осіб. Таким чином, оподаткування клієнтів банку - фізичних осіб та підприємств є чинником непрямого впливу на оподаткування банківської діяльності.

Таким чином, через податок на доходи фізичних осіб система оподаткування впливає на фактичний обсяг ресурсів, залучених банками. Через реалізацію податкових пільг та податкових знижок на відсотки за кредитами банку, інвестиційними вкладками, цінними паперами – впливає на структуру продуктів та послуг, що надаються банківськими установами, а також на обрання тих чи інших напрямків діяльності банку, які він має намір розвивати. Отже, оподаткування має вагомий вплив як на окремі операції банківської діяльності, так і на його роботу в цілому. Таким чином, оподаткування діяльності банку, варто розглядати з позиції, як прямого впливу, так і опосередкованого впливу на його діяльність, що дасть змогу покращити управління фінансовою установою.

Сплата податків банківськими установами регулюється нормами Податкового кодексу України [27]. Податковий кодекс України регулює відносини у сфері оподаткування банківської діяльності, зокрема, встановлює

вичерпний перелік податків і зборів, їх адміністративні процедури, права та обов'язки платників податків, компетенцію контролюючих органів, їх повноваження та відповідальність, а також відповідальність за порушення податкового законодавства банківськими установами [27].

Соціально-економічна природа і роль податків банківських установ визначаються загальними функціями оподаткування. На сьогодні, основними функціями оподаткування є: фіскальна, регулююча, контрольна та стимулююча (рисунок 1.2) [17].

Найважливішою функцією оподаткування, яка знаходиться на вершині податкової системи є фіскальна. Відповідно до цієї функції оподаткування виконує свою основну мету – насичення доходів бюджету та доходів держави для задоволення потреб людства.

Регулююча функція оподаткування спрямована на досягнення певних цілей податкової політики через механізм оподаткування. Ця функція забезпечує підфункції, спрямовані на стимул та використовується для розвитку певних соціально-економічних процесів, реалізованих через систему пільг, винятків, переваг (преференцій).

Я. Малкіна узагальнює, що «характер фіскальної та регулюючої функцій оподаткування банківської діяльності – дозволяє розкрити економічну сутність категорії «податки» за двома напрямками: як складовий елемент наповнення державної казни та як інструмент впливу держави на інших суб'єктів господарювання у країні» [20].

Контрольна функція реалізовується під час оподаткування, коли держава регулює фінансово-господарську діяльність банківських установ. Цю функцію використовують, щоб оцінити надійність, збалансованість кожного важеля податкової системи, а також перевіряють на скільки податок відповідає досягненню поставленої мети.

Зокрема, Г. Старостенко, виокремлює окрім зазначених функцій, стимулюючу функцію оподаткування банківських установ, зазначаючи, що «Розвиток банківської системи України та вдосконалення системи

оподаткування її діяльності – це два паралельних і взаємопов’язаних шляхи. Активізація стимулюючої функції оподаткування банківських установ дасть можливість досягти значних успіхів щодо зменшення фінансового дисбалансу та стабілізації економіки в цілому» [37].

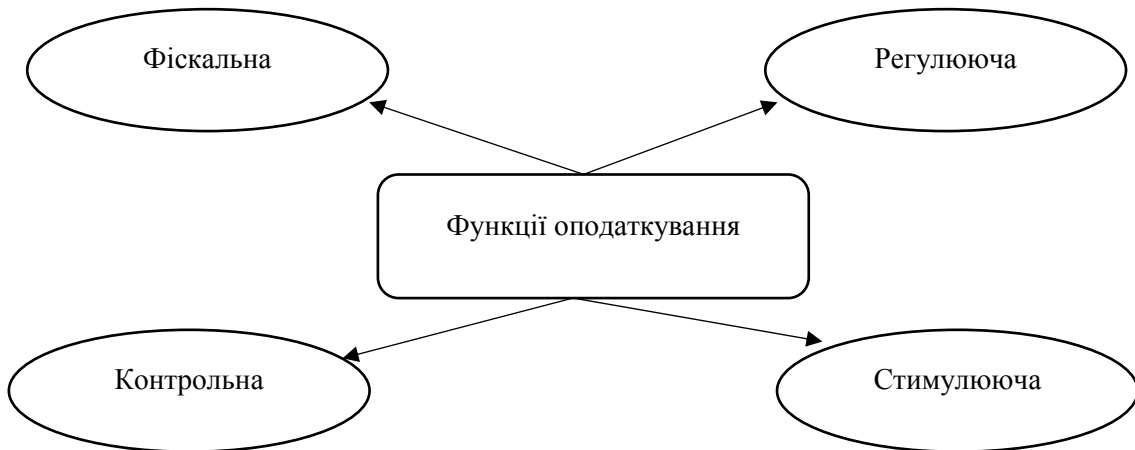

Рисунок 1.2 – Основні функції оподаткування банківської діяльності

Джерело: узагальнено автором на основі [17, 37]

Вітчизняні вчені виділяють два підходи оподаткування банків. Згідно з першим, банки мають оподатковуватись за вищою ставкою, ніж інші підприємства. Тому що банківські установи є фінансовими посередниками, які не створюють видимих матеріальних благ, тобто мають надлишки. Другий підхід представляє банки як генераторів фінансової діяльності та створює баланс фінансових потоків у країні. Перешкоджаючи цій діяльності, економічна активність буде знижуватися [16].

Незалежно від джерела платежу, витратами для банків є податки. Але, не дивлячись на це, ціна банківських продуктів залежить від доходів і витрат. О. Здобувач, вважає, що «якщо податки зменшуються, то це має призвести до більшого попиту на банківські послуги, зменшення тарифів банківських установ на свої послуги, зменшення витрат клієнтів банку та підвищення рівня їх активності» [11].

Згідно законодавства України, банківське оподаткування здійснюється за загальними принципами, які представлено в таблиці 1.1 [37].

Таблиця 1.1 – Принципи банківського оподаткування

Принципи	Характеристика принципів банківського оподаткування
обов'язковість	запровадження норм сплати податку, визначених за достовірними даними про об'єкти оподаткування протягом звітного періоду, та визначення відповідальності платників податків за порушення податкового законодавства.
рівнозначність і пропорційність	оподаткування з юридичних осіб здійснюється на частку прибутку та забезпечує сплату однакового податку на рівні прибутку, а також пропорційно більшого податку - для отримання більшого доходу
рівність, недопущення будь-яких форм податкової дискримінації	рівне ставлення до банківських установ при визначенні податкового зобов'язання
стабільність	незмінність податків і зборів та їх ставок і податкових пільг на бюджетний рік
економічна обґрунтованість	визначення податків та зборів на основі обґрунтованості фіскальної спроможності банківських установ з урахуванням необхідності досягнення балансу між надходженнями та витратами банку
рівномірність сплати	визначення строків сплати обов'язкових платежів виходячи з термінів здійснення банківських операцій
єдиний підхід	забезпечити єдиний підхід до формулювання податкового законодавства з обов'язковими визначеннями об'єктів оподаткування, джерел податкових платежів, граничних строків оподаткування, ставок податків, податкові положення та процедури, причини надання податкових пільг
доступність	забезпечення доступності до нормативно-правових актів податкового законодавства для банківських установ

Джерело: узагальнено автором на основі [37]

З викладеного вище, варто зауважити, що у податковій системі банківські установи виконують подвійну роль. Банки є основним органом податкових правовідносин, тобто стають платниками податків. Від платника податків залежить повнота своєчасного відрахування платником податків до державної скарбниці. Крім того, банківські установи здійснюють валютно-податковий контроль за рахунок надання інформації про відкриття рахунків у клієнтів, фінансові операції, своєчасне перерахування податків з доходів

фізичних осіб. Тобто банківські установи у податкових відносинах, з одного боку, виступають як платники податків, а з іншого – податковими агентами.

Банківські установи, як суб'єкти господарювання, що здійснюють діяльність, спрямовану на отримання прибутку на території України і за її межами, зобов'язані сплачувати до бюджету і державних цільових фондів податки та інші обов'язкові платежі, які встановлені чинним законодавством – податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість (за деякими видами операцій), єдиний соціальний внесок (за найманих працівників), податок на землю, податок з власників транспортних засобів та ін.

При цьому, у випадках сплати вищезазначених податків, банківські установи виступають як платники податків. В інших випадках банки можуть виступати як податкові агенти, тобто особи, які зобов'язані нараховувати і сплачувати податки від імені і за рахунок інших підприємств або громадян-платників податків, і, відповідно, вести податковий облік, надавати податковим органам звітність, а також нести відповідальність за порушення законодавства.

Л. Ключко, А. Підсонна, стверджують, що «банківські установи постають головними серед інвесторів діючого сектору економіки, саме цим вони збільшують кількість платників податків, створюють додаткові матеріальні блага та підвищують дохідність бюджетної системи» [14].

Поточні та депозитні рахунки фізичних осіб відкриті у банківських установах на які нараховуються відсотки, належать до пасивних доходів, які оподатковуються податком на доходи фізичних осіб. Відповідно податковим агентом (банківською установою) платника податку під час нарахування на його користь доходів у вигляді відсотків є установа, яка здійснює таке нарахування. Доходи, у вигляді відсотків на суми банківських депозитних рахунків, оподатковуються податковим агентом (банківською установою) під час їх нарахування.

Ст. 170 Податкового кодексу України, визначено, що, податковим агентом до бюджету сплачується (перераховується) загальна сума податку на

доходи фізичних осіб, нарахованого за ставкою 18% із загальної суми відсотків, нарахованих за звітний місяць на суми банківських вкладних (депозитних) або поточних рахунків [27]. Тобто, доходи у вигляді нарахованих відсотків на суми банківських депозитних рахунків оподатковуються банківською установою під час їх нарахування.

Отже, банківська установа, яка є податковим агентом, перераховує податок на доходи фізичних осіб із сум процентів, нарахованих за звітний місяць на суми банківських вкладних (депозитних) або поточних рахунків фізичних осіб. Таке перерахування здійснюється у термін не пізніше 30 календарних днів, наступних за місяцем нарахування доходу.

Таким чином, робимо висновки, що оподаткування належить до групи зовнішніх чинників впливу на діяльність банку, на які фінансові установи не можуть активно впливати, але мають бути адаптовані до їх змін. Оподаткування є важливим чинником діяльності банківських установ, який здійснює як прямий, так і опосередкований вплив на діяльність банківських установ.

Необхідно розрізнити систему оподаткування банківських установ, залежно від суб'єктів впливу, що безпосередньо впливають на фінансові результати банку, його ліквідність, власні фінансові ресурси та систему оподаткування пов'язаних з банком юридичні і фізичних осіб, діяльність яких опосередковано впливає на фінансову установу.

Банківські установи в податковій системі відіграють роль платників податків і податкових агентів, які виступають посередниками між державою та іншими платниками податків при перерахуванні податків до бюджету. Функції, що покладені на банківські установи податковим законодавством формують відповідне податкове поле, що визначає особливості оподаткування діяльності банку.

1.2 Вітчизняний та зарубіжний досвід прибуткового оподаткування діяльності банківських установ

Податок на прибуток займає особливе місце в банківському регулюванні, оскільки посідає основне місце серед усіх податкових надходжень до бюджету. Відповідно до статті 133 розділу III Податкового кодексу України: «платниками цього податку є юридичні особи, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами. Ставка податку на прибуток банків не відрізняється від ставки податку на прибуток підприємств і становить 18 %» [27].

Кожен податок, збір та обов'язковий платіж має самостійний об'єкт оподаткування, який визначається чинним податковим законодавством.

Об'єктом оподаткування податку на прибуток банківських установ є фінансовий результат із джерелом походження з України і за її межами, який визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду на податкові різниці, які передбачені Податковим кодексом України [39].

До доходів, при обчисленні об'єкта податку на прибуток банківських установ враховуються доходи, визначені ст. 135 Податкового кодексу України [27]. До них відносять:

- процентні доходи за кредитно-депозитними операціями (у тому числі за кореспондентськими рахунками) та цінними паперами, придбаними банком;
- комісійні доходи, у тому числі за кредитно-депозитними операціями, наданими гарантіями, розрахунково-касове обслуговування, інкасацію та перевезення цінностей, операціями з цінними паперами, операціями на валютному ринку, операціями з довірчого управління;
- прибуток від операцій з торгівлі цінними паперами; прибуток від операцій з купівлі/продажу іноземної валюти та банківських металів;
- позитивне значення курсових різниць;

- надлишкові суми страхового резерву, що підлягають внесенню до доходу;
- доходи від відступлення права вимоги боргу третьої особи або виконання вимоги боржником (факторингу);
- дохід, пов'язаний з реалізацією заставленого майна;
- інші доходи, прямо пов'язані зі здійсненням банківських операцій та наданням банківських послуг;
- інші доходи [27].

Серед податкових різниць доцільно виокремити ті, які є специфічної для діяльності банківських установ [27]:

- при формуванні резервів;
- за операціями з цінними паперами;
- за сумою боргових зобов'язань, що виникає за операціями з нерезидентами, перевищує суму власного капіталу більше ніж у 3,5 рази, фінансовий результат до оподаткування збільшується на суму перевищення нарахованих відсотків за кредитами, позиками та іншими борговими зобов'язаннями, що виникли за операціями з нерезидентами, понад 30 % суми розрахованого об'єкта оподаткування податком на прибуток звітного (податкового) періоду, в якому здійснюється нарахування таких відсотків, збільшеного на суму фінансових витрат та суми амортизаційних відрахувань.

Формування резервів за фінансовими операціями банку визначають особливості банківського оподаткування. По суті, до банківських резервів належать кошти банківських та інших кредитних установ, які повинні зберігатися в Національному банку України, для забезпечення своєї діяльності згідно з нормами обов'язкових резервів [30].

Значний вплив на формування прибутку до оподаткування банківських установ складають:

- відрахування до резерву під знецінення кредитів банку;
- відрахування до резерву під знецінення дебіторської заборгованості банку;

– відрахування до резерву за зобов'язаннями банку, зараховані фінансовими установами до витрат та які суттєво зменшують прибуток і податок на прибуток банків відповідно [12].

Наведений вище, перелік резервів показує річні витрати банківських установ. Зростання яких є негативним для формування позитивних фінансових результатів діяльності фінансових установ [12].

Резерви за активними операціями, які є сукупним показником діяльності банку не змінює фінансовий результат до оподаткування банку, крім наступних випадків [27]:

а) фінансовий результат банківської установи до оподаткування збільшується:

- на суму використання резерву для списання (відшкодування) активу;
- на суму використання резерву у зв'язку із припиненням визнання активу при списанні заборгованості фізичних осіб, які є пов'язаними, перебувають чи перебували з кредитором у трудових відносинах, а період між датою припинення трудових відносин та датою списання їхньої заборгованості не перевищує три роки.

б) фінансовий результат до оподаткування зменшується:

- на суму списання у попередніх звітних періодах активу, який у звітному періоді набув ознак безнадійної заборгованості;
- на суму доходів (зменшення витрат) від погашення раніше списаної за рахунок резерву заборгованості, яка не відповідає ознакам безнадійної заборгованості.

Коригування фінансового результату до оподаткування у зв'язку із створенням та використанням банківськими установами резервів (забезпечень), у тому числі за наданими зобов'язаннями з кредитування, гарантіями, порукою, акредитивами, акцептами, авалями, вище перелічених випадків, визнають для оподаткування резерв за активами.

Варто зауважити, що за операціями банку з цінними паперами, позитивний фінансовий результат не обкладається окремо податком на

прибуток, а вноситься в загальний фінансовий результат банківської установи до оподаткування:

– позитивний фінансовий результат від продажу цінних паперів вноситься в загальний результат до оподаткування;

– негативний фінансовий результат враховується в окремому обліку і може бути зарахований у зменшення позитивного результату наступних звітних періодів до повного закриття.

Попри постійні податкові реформи, які, безперечно, мають позитивний вплив на оподаткування прибутку банківських установ, усе ж таки треба наголосити, що вітчизняне законодавство залишається недосконалим, оскільки дає можливість банківським установам ухилятися від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів. До найбільш відомих способів ухилення банківських установ від оподаткування належать: штучне завищення витрат і приховування доходів; маніпуляція валютно-обмінними операціями для виведення їх з оподаткування; купівля цінних паперів в «інвестиційних» цілях; відрахування на резерви по кредитних операціях; виплата страхових премій страховим компаніям, пов'язаним із банківськими установами, або акціонерам.

На основі проведених досліджень, на рисунку 1.3 узагальнено основні елементи оподаткування податку на прибуток банківських установ.

Враховуючи особливості нарахування та сплати податку на прибуток вітчизняними банківськими установами, цікавим є проведення порівняльного аналізу механізму оподаткування банків, що працюють у розвинених країнах світу. Проведене дослідження, допоможе виявити недоліки та знайти шляхи покращення справляння податку на прибуток українських банків. Оскільки застосування набутого досвіду, є першочерговим для прискорення процесу трансформації фінансового ринку до світової спільноти.

У розвинених країнах податок на прибуток банківських установ активно використовується як регулятор соціально-економічних відносин, що може впливати на виробництво, конкурентоспроможність фінансових установ,

інвестиційний клімат та економіку країни в цілому. За його допомогою можна регулювати вибір тієї чи іншої організаційно-правової форми організації, напрямок розподілу прибутку (накопичення чи споживання), розподіл ресурсів у різні галузі економіки, вибір методів фінансування інвестицій, розподіл ресурсів у різних галузях економіки. темпи економічного зростання на макрорівні [25, с. 282].

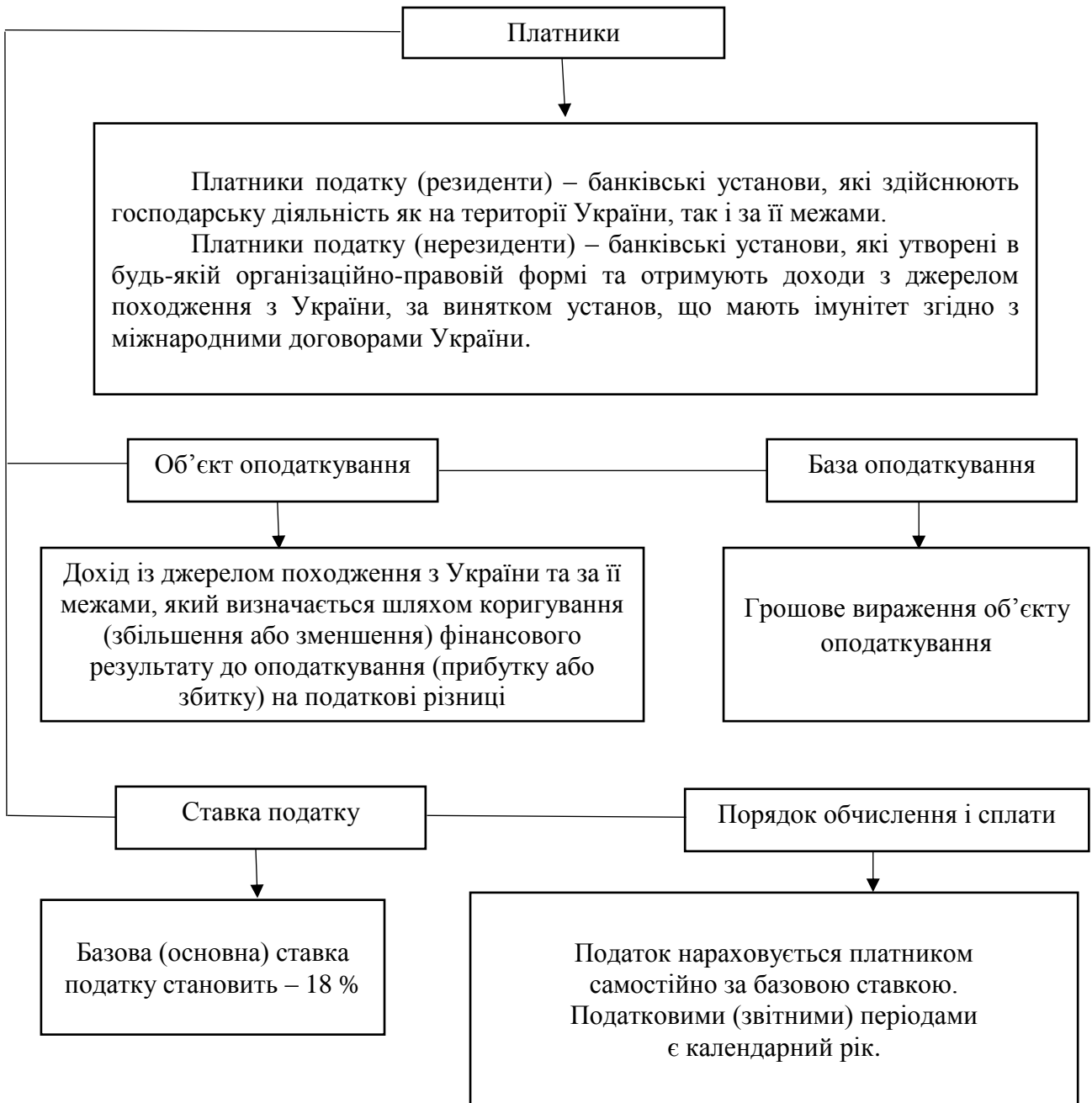

Рисунок 1.3 – Характеристика основних елементів прибуткового податку банківських установ

Джерело: узагальнено автором на основі [27]

Слід зазначити, що податок на прибуток банківських установ в Україні подібний до корпоративного податку за кордоном. Частка цього податку в доходах бюджету залежить від країни. З метою вивчення світового досвіду у сфері прибуткового оподаткування діяльності банківських установ та можливостей його застосування в Україні, розглянемо більш детально досвід деяких інших країн. В таблиці 1.2 наведено порівняльну характеристику оподаткування прибутку банківських установ іноземних країн світу.

Таблиця 1.2 – Особливості прибуткового оподаткування діяльності банківських установ іноземних країн світу

Країна	Ставка податку на прибуток	Особливості оподаткування	Пільги
1	2	3	4
Сполучені Штати Америки	від 15% до 39%	Податок стягується за шкалою прогресивних ставок, тобто податок на прибуток банку стягується пропорційно доходу.	Не виділяється спеціальними пільгами або послабленнями.
Китайська Народна Республіка	25%	Податок розраховується виходячи з розміру оподаткованого прибутку (що дорівнює загальній сумі прибутку за рік), отриманої платником податку у звітному році, зменшеної на дозволені відрахування (пільги).	Податкові відрахування і пільги з податку на прибуток можуть бути надані новоствореним банківським установам, розташованим в конфліктних, бідних та інших подібних місцевостях; банкам, які постраждали від стихійних лих.
Німеччина	від 15% до 42 %	Прибутковий податок справляється за прогресивною шкалою. Встановлено різні рівні податку для нерозподіленого прибутку і прибутку, що розподіляється у вигляді дивідендів.	Не виділяється спеціальними пільгами або послабленнями.
Велика Британія	30% та 19% - якщо прибутки банків не досягають 250 тис. фунтів стерлінгів	Оподатковуваний дохід зменшується на суму витрат, пов'язаних з одержанням доходу (обладнання для роботи), а також на суми внесків до благодійних фондів, процентних платежів по позиках.	Величина знижок щорічно індексується в залежності від рівня інфляції.
Франція	33,33%	Вираховується як різниця між валовим доходом (виручкою) і затратами, понесеними у зв'язку з одержанням прибутку.	Не виділяється спеціальними пільгами або послабленнями.

Кінець таблиці 1.2

1	2	3	4
Італія	36%	Об'єкт оподаткування – чистий дохід у формі нерозподіленого прибутку, який визначається як валовий дохід мінус затрати виробництва та видатки на комерційну діяльність.	Не підлягають оподаткуванню резервні фонди.
Австрія	25%	Податкова база під час оподаткування прибутку становить різницю між сукупним доходом і витратами	Не виділяється спеціальними пільгами або послабленнями.
Азербайджан	20%	Податкова база під час оподаткування прибутку становить різницю між сукупним доходом і витратами.	Зменшення оподатковуваного прибутку на суму безнадійної заборгованості за виданими кредитами, однак лише за наявності відповідного судового рішення щодо боржника.
Вірменія	30%	Вся сума відрахувань до резервних фондів включається до податкового відрахування	Не виділяється спеціальними пільгами або послабленнями.
Туркменістан	8% для юридичних осіб – резидентів 20% – для нерезидентів країни	Оподатковуваний прибуток за звітний (податковий) період, зменшений на суму пільг. Об'єктом оподаткування є прибуток, який визначається як сума валового доходу платника податку, зменшена на суму відрахувань	Не виділяється спеціальними пільгами або послабленнями.
Узбекистан	8%	Податкова база під час оподаткування прибутку становить різницю між сукупним доходом і витратами. Витрати на створення резерву по сумнівних боргах віднімаються під час списання заборгованості, визнаної безнадійною, в сумі, що не перевищує розмір безнадійної заборгованості, що підлягає списанню	Банк має право здійснювати перенесення збитків на майбутні періоди протягом п'яти років, наступних за тим податковим періодом, у якому отримано цей збиток.

Джерело: складено автором за даними [34]

Таким чином, ставки податку на прибуток за кордоном становлять від 9 % до 39 %. Це пов'язано з цілями та напрямком податкової політики, яка реалізується в цих країнах. Ставки прибуткового податку, стабільні в багатьох країнах світу, зокрема в таких країнах, як: Австрія, Франція, Італія, Польща, Угорщина, Болгарія, Словаччина, Чехія, Естонія, Литва, Латвія, Хорватія, Фінляндія. Проте, частина розвинутих країн стягується податок на прибуток банківських установ за шкалою прогресивних ставок, зокрема: Сполучені

Штати Америки, Китайська Народна Республіка, Велика Британія, Німеччина, Туркменістан.

У США корпоративний податок стягується за шкалою прогресивних ставок, тобто податок на прибуток банківських установ стягується пропорційно їх доходу. Податковий період становить один рік, проте сплачується чотири рази на рік. Банківські установи попередньо оцінюють можливі річні доходи, витрати та вигоди та встановлюють мінімальну суму платежу у відповідному кварталі. Платежі вносяться, в рівних розмірах до бюджету до 12 квітня, 12 червня, 12 вересня та до 12 грудня – сума нарахованого податку за рік за мінусом сплаченого протягом року прибуткового.

У США банки оподатковуються відповідно до загальних правил прибуткового податку. Основна ставка податку на прибуток банків у Сполучених Штатах становить 35%, але остаточна сума варіюється від 15% до 39% залежно від суми доходу, отриманого за рік [14]. В одних штатах потрібна ліцензія на сплату місцевого податку на прибуток, в інших існують спеціальні правила оподаткування банківської діяльності. Незважаючи на федеральні податкові реформи, Сполучені Штати підтримують дворівневу систему податку на прибуток, яка дозволяє оподатковувати банківські установи не лише федерально, а й штатно.

У Китаї ставка корпоративного податку становить 25 %. Платниками податку на прибуток виступають державні, колективні, приватні, акціонерні та інші банківські установи. Об'єктом оподаткування прибуткового податку у Китайській Народній Республіці є прибуток від реалізації продукції та послуг та прибуток від іншої банківської діяльності. Податок на прибуток банку розраховується з суми оподаткованого доходу, отриманого платником податку у звітному році (дорівнює загальному доходу за рік) за вирахуванням допустимих відрахувань (прибутків) [26].

У Німеччині податок на прибуток банків стягується з балансового прибутку установи. Ставка податку на прибуток встановлюється від 15% до 42 % [5].

Сукупний дохід банківської установи є базою прибуткового податку в Німеччині. Податки стягуються безпосередньо з джерела доходу. Правильність нарахування суми податку визначається на підставі звітності платника податку після закінчення календарного року. Якщо перевіркою не виявлено порушень, звітність перевіряється відповідним фінансовим органом та підтверджується у формі податкового повідомлення.

Ставки податку на прибуток банків у Великобританії регулюються фінансовим законодавством і змінюються щорічно залежно від суми отриманого доходу. Цей податок стягується за процедурою «pay and file» – «заплати і поклади в папку», згідно з якою банк зобов'язаний сплатити відповідний податок протягом 9 місяців після закінчення розрахункового періоду та подати звіт протягом ще 3 місяців.

У Франції ставка податку на прибуток банків становить 33,33%. Дохід від збільшення ринкової вартості довгострокового капіталу (тобто капіталу з балансовою вартістю більше двох років) оподатковується за ставкою 18%. Податок застосовується до доходів від діяльності банків, яку здійснюють у Франції резиденти та нерезиденти. База оподаткування – звітний дохід за звітний (попередній) рік, дані про який подано до Податкової служби. Платники щоквартально вносять аванси до остаточного розрахунку.

Таким чином, враховуючи особливості податкової системи провідних країн світу, можна зробити висновки, що ставка податку в Україні значно нижча, в порівнянні з провідними країнами світу. Порівнюючи оподаткування банківських установ у ЄС та США, варто відзначити, що в усьому світі банківські установи часто підлягають спеціальному оподаткуванню через встановлення різноманітних пільг. Практика за кордоном свідчить про ефективність такого оподаткування, яке, у свою чергу, варто застосовувати в українській податковій політиці. Зокрема, вітчизняним банківським установам варто було б надавати пільги на оподаткування доходів, отриманих від інвестиційної діяльності в інноваційні підприємства.

2 Аналітико-практичні аспекти оподаткування діяльності банківських установ

2.1 Аналіз сучасного стану оподаткування банків України та фінансово-господарської діяльності АТ «МЕГАБАНК» в 2019-2021 рр.

В Україні, оподаткування діяльності банківських установ здійснюється на загальних засадах. Аналіз сучасного стану оподаткування банківського сектора, передбачає проведення аналізу надходжень та частки структури податкових надходжень до бюджету України від банківської діяльності. В таблиці 2.1 наведено аналіз виконання податкових зобов'язань вітчизняними банками в 2017-2021 рока, яке свідчить що протягом останніх років збільшуються обсяги сплаченого вітчизняними банками податку на прибуток.

Таблиця 2.1 – Доходи та витрати банків України в 2017-2021 роках

Показники	Станом на:									
	01.01.2018 р.		01.01.2019 р.		01.01.2020 р.		01.01.2021 р.		01.01.2022 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Доходи	178054	100,0	204554	100,0	243102	100,0	250171	100,0	273863	100
процентні доходи	124009	69,6	140803	68,8	152954	62,9	147743	59,1	168746	61,6
комісійні доходи	37138	20,9	50969	24,9	62057	25,5	70640	28,2	93162	34,0
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	7224	4,1	1853	0,9	16225	6,7	21507	8,6	-77	-0,03
інші операційні доходи	7264	4,1	8589	4,2	8147	3,4	6813	2,7	7488	2,7
інші доходи	1349	0,8	1809	0,9	2809	1,2	2705	1,1	3175	1,2
повернення списаних активів	1070	0,6	532	0,3	909	0,4	763	0,3	1370	0,5
Витрати	204545	100,0	182215	100,0	184746	100,0	210445	100,0	196467	100
процентні витрати	70971	34,7	67760	37,2	74062	40,1	62895	29,9	51097	26,0
комісійні витрати	9650	4,7	13159	7,2	18096	9,8	24132	11,5	35186	17,9
інші операційні витрати	11719	5,7	16800	9,2	11790	6,4	16405	7,8	18247	9,3
загальні адміністративні витрати	44202	21,6	53670	29,5	62936	34,1	69437	33,0	78292	39,8
інші витрати	15116	7,4	2011	1,1	2379	1,3	2728	1,3	3838	2,0
відрахування в резерви	49206	24,1	23758	13,0	10714	5,8	31037	14,7	3450	1,8
податок на прибуток	3681	1,8	5057	2,8	4769	2,6	3811	1,8	6357	3,2
Чистий прибуток (збиток)	-26491	-	22339	-	58356	-	39727	-	77396	-

З даних таблиці 2.1, що доходи банків України протягом 2017-2021 років зросли, з 178054 млн грн до 273863 млн грн, відповідно. Витрати банків України за 2017-2021 роки, як зростали, так і зменшувалися. Зниження видатків по банківській системі простежується в 2018 році, їх сума знизилася з 204545 млн грн до 182215 млн грн. протягом 2019-2020 років, видатки банківських установ зросли з 184746 млн грн до 210445 млн грн. На кінець 2021 року видатки банків України зменшилися та склали 196467 млн. грн. В 2017 році діяльність банків України була збитковою, відповідно 26491 млн грн. Починаючи з 2018 року банківські установи здійснювали ефективну діяльність та отримали прибутки. Обсяг чистого прибутку по банківській системі зріс з 22339 млн грн – в 2018 році, до 77396 млн грн – на кінець 2021 року.

Обсяг прибуткового податку по банківській системі протягом 2017-2021 років коливався в межах 3681 млн грн – 6357 млн грн (рисунок 2.1).

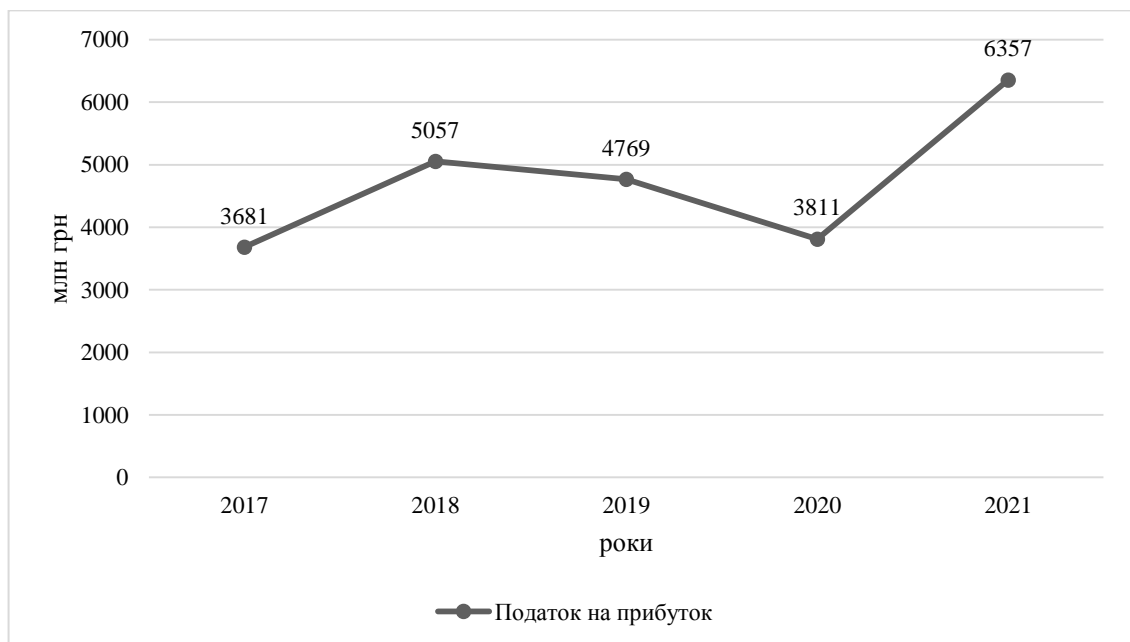

Рисунок 2.1 – Обсяг податку на прибуток банківських установ України в 2017-2021 роках

Джерело: систематизовано за даними НБУ [6]

В 2017 році обсяг податку на прибуток по банківській системі склав 3681 млн грн. В 2018 році обсяг прибуткового податку банків зріс на 1376 млн грн та склав на кінець року 5057 млн грн. Протягом 2019 року, обсяг податку на прибуток банків України зменшився, в порівнянні з 2018 роком, на 288 млн грн та склав 4769 млн грн. На кінець 2020 року, сума сплачених податку на прибуток банківських установ склав 3811 млн грн, його обсяг зменшився протягом року на 958 млн грн, що пов'язано з впливом COVID-19, на діяльність банківської системи. Протягом 2021 року обсяг прибуткового податку банків України зріс на 2546 млн грн, в порівнянні з аналогічним періодом 2019 року та склав 6357 млн грн.

Податок на прибуток банківських установ України займав незначну частку витрат банку, а саме в 2017 році – 1,8 %, в 2018 році – 2,8 %, в 2019 році – 2,6 %, в 2020 році – 1,8 %, в 2021 році – 3,2 %.

На рисунку 2.2 відображено податкове навантаження банківської системи України. Податкове навантаження розраховується як співвідношення витрат податку на прибуток до фінансового результату (прибутку до оподаткування).

Рисунок 2.2 – Податкове навантаження на діяльність банків України в 2018-2021 роках

Джерело: систематизовано за даними таблиці 2.1

Податкове навантаження на банківські установи України в 2018 році склало 22,6 %. Протягом 2019 року, податкове навантаження на діяльність банків суттєво зменшилося та склало 8,2 %. Протягом 2020-2021 років, податкове навантаження на банківську систему склало 9,6 % та 8,2 % відповідно.

Найбільшими платниками податку на прибуток по банківській системі є такі банки, як АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Державний ощадний банк України», АБ «Укргазбанк» та інші. В таблиці 2.2 наведено аналіз витрат на податок на прибуток системно важливих банків України за 2019-2021 рр.

Найбільшим платником прибуткового податку серед банків України є АТ КБ «ПриватБанк». Протягом 2019-2020 років, банківській установі було повернуто з державного бюджету надміру сплачених, в попередніх періодах, податок на прибуток в сумі 385 тис. грн та 5565 тис. грн. В 2021 році банк перерахував до державного бюджету України податок на прибуток в розмірі 16698 тис. грн, що на 22263 тис. грн більше, від аналогічного періоду минулого року.

АТ «Державний ощадний банк України», на кінець 2019-2021 років, не сплачував податку на прибуток, так як ним було сплачено більший розмір податку протягом аналізованих років. Відповідно на кінець, аналізованого періоду банку було повернуто обсяг переплаченого податку на прибуток в сумі 969 тис. грн в 2019 році, 44207 тис. грн в 2020 році, 2087 тис. грн в 2021 році.

Обсяг витрат на прибуток АБ «Укргазбанк» в 2019 році склав 49172 тис. грн. Протягом 2020 року, витрати на податок на прибуток банку склав 106832 тис. грн та зріс, в порівнянні з 2019 роком, на 57660 тис. грн. На кінець 2021 року, обсяг витрат на прибуток банку зріс та склав 924870 тис. грн.

Витрати на податок на прибуток АТ «Райффайзен Банк Аваль», в 2020 році зменшилися, в порівнянні з 2019 роком, на 129969 тис. грн та склали 918900 тис. грн (1048869 тис. грн – в 2019 році). На кінець 2021 року, обсяг податку на прибуток банківської установи зріс на 151322 тис. грн або 16,47 % та склав 1070222 тис. грн.

Таблиця 2.2 – Аналіз динаміки витрат на податок на прибуток системно важливих банків України в 2019-2021 роках

Показник	2019 рік, тис. грн	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у тис. грн		Темп зростання (зниження), %	
				2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.
АТ КБ «ПриватБанк»							
Прибуток/(збиток) до оподаткування	32608835	25300373	35067108	-7308462	9766735	-22,41	38,60
Витрати на податок на прибуток	-385	-5565	16698	-5180	22263	1345,45	-400,05
Прибуток/(збиток) після оподаткування	32609220	25305938	35050411	-7303282	9744473	-22,40	38,51
АТ «Державний ощадний банк України»							
Прибуток/(збиток) до оподаткування	275920	2787495	1107287	2511575	-1680208	910,25	-60,28
Витрати на податок на прибуток	-969	-44207	-2087	-43238	42120	4462,13	-95,28
Прибуток/(збиток) після оподаткування	276888	2831702	1109374	2554814	-1722328	922,69	-60,82
АБ «Укргазбанк»							
Прибуток/(збиток) до оподаткування	1348471	649595	4744772	-698876	4095177	-51,83	630,42
Витрати на податок на прибуток	49172	106832	924870	57660	818038	117,26	765,72
Прибуток/(збиток) після оподаткування	1299300	542762	3819902	-756538	3277140	-58,23	603,79
АТ «Райффайзен Банк Аваль»							
Прибуток/(збиток) до оподаткування	5797583	4993730	5928063	-803853	934333	-13,87	18,71
Витрати на податок на прибуток	1048869	918900	1070222	-129969	151322	-12,39	16,47
Прибуток/(збиток) після оподаткування	4748714	4074830	4857841	-673884	783011	-14,19	19,22
АТ «Альфа-Банк»							
Прибуток/(збиток) до оподаткування	1911163	1233135	3347990	-678028	2114855	-35,48	171,50
Витрати на податок на прибуток	320007	23469	1877	-296538	-21592	-92,67	-92,00
Прибуток/(збиток) після оподаткування	1591156	1209666	3346112	-381490	2136446	-23,98	176,61
АТ «Укрсиббанк»							
Прибуток/(збиток) до оподаткування	2871200	1592983	1782807	-1278217	189824	-44,52	11,92
Витрати на податок на прибуток	290752	282943	302851	-7809	19908	-2,69	7,04
Прибуток/(збиток) після оподаткування	2580448	1310040	1479957	-1270408	169917	-49,23	12,97

Джерело: складено за даними НБУ [38]

Податок на прибуток АТ «Альфа-Банк» протягом 2019-2021 років суттєво зменшився. В 2019 році його обсяг склав 320007 тис. грн. Протягом 2020 року вартість витрат на податок на прибуток банку зменшилася, в порівнянні з 2019 роком, на 2965338 тис. грн або 92,67 % та склала 23469 тис. грн. На кінець 2021 року витрати банку на податок на прибуток, склали 1877 тис. грн, що на 21592 тис. грн або 92 %, менше ніж в 2020 році.

В 2019 році витрати на податок на прибуток АТ «Укрсиббанк» склали 290752 тис. грн. На кінець 2020 року вартість сплаченого податку на прибуток банку зменшилася на 7809 тис. грн або 2,69 % та склала 282943 тис. грн. Протягом 2021 року вартість витрат на податок на прибуток зросла, в порівнянні з 2020 роком, на 19908 тис. грн або 7,04 % та склала на кінець року 302851 тис. грн.

З проведеного аналізу, можна зробити висновки, що банківські установи, є найбільшими платниками прибуткового податку до державного бюджету України. Тобто, фіскальна роль банківських податкових платежів досить значна. Протягом останніх років податкові надходження від діяльності фінансово-кредитних установ у державний бюджет України складає 10-15 %.

АТ «МЕГАБАНК» є юридичною особою приватного права, організаційно-правовою формою якої є акціонерне товариство. Свою діяльність банк здійснює на основі статуту та надає банківські та інші фінансові послуги (крім послуг у сфері страхування), на які має ліцензії НБУ (Додаток А).

Станом на сьогодні, АТ «МЕГАБАНК» працює на банківському ринку понад 30 років та має 733308 постійних клієнтів, приблизно 1500 висококваліфікованих співробітників та підрозділи практично в усіх регіонах країни. АТ «МЕГАБАНК» є банком з приватним капіталом та посідає 35 місце за розміром активів.

Для вивчення призначення та місця АТ «МЕГАБАНК» на фінансовому ринку України, на основі фінансової звітності даної установи, проведемо

оцінку фінансової та господарської діяльності банку, в розрізі аналізу активних та пасивних операцій (Додаток Б).

На кінець 2019 року вартість чистих активів банку складала 9362757 тис. грн. Протягом 2020 року ми спостерігаємо суттєве збільшення обсягу чистих активів на 525246 тис. грн або 5,61%, а у 2021 році ці активи зросли на 68335 тис. грн у порівнянні з 2020 роком (рисунок 2.3).

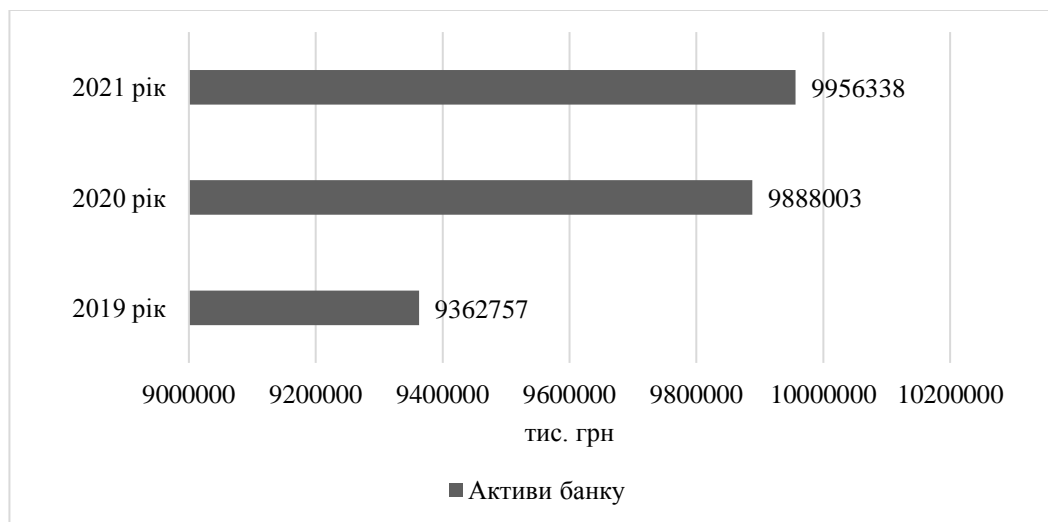

Рисунок 2.3 – Динаміка активів АТ «МЕГАБАНК» за 2019-2021 роки

Джерело: побудовано за даними таблиці Б1 додатку Б.

Протягом 2019 року фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток склали 4637 тис. грн. На кінець 2020 року спостерігаємо суттєвий спад на 4409 тис. грн або 95,08%, у зрівнянні з попереднім роком. Станом на кінець 2021 року, в порівнянні з 2020 роком, вартість фінансових активів зросла на 6520 тис. грн або 2859,65%.

Вартість коштів АТ «МЕГАБАНК» розміщених в інших банківських установах, на кінець 2019 року, становила 229661 тис. грн. Далі у наступних роках спостерігається динаміка до зменшення коштів, які розміщені в інших банках: протягом 2020 року вони зменшились на 99980 тис. грн або 43,53%, в

порівнянні з 2019 роком, а у 2021 році цей показник знизився ще на 16409 тис. грн.

Проаналізуємо кредити та заборгованості клієнтів АТ «МЕГАБАНК». Станом на 2019 рік цей показник склав 6657479 тис. грн. Абсолютне значення протягом 2020 року знизилось на 41625 тис. грн або 0,63%, що становило 6615854 тис. грн. Але на кінець 2021 року кредити та заборгованості клієнтів банку збільшилася і склали 7568051 тис. грн, що на 952197 тис. грн або 14,39% більше зніж у 2020 році.

Щодо вартості цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, то на кінець 2019 року, вона склала 24974 тис. грн. Абсолютне значення на протязі 2020 року зросло на 58237 тис. грн або 233,19% та склало 83211 тис. грн. Станом на 2021 рік вартість цінних паперів АТ «МЕГАБАНК», які обліковуються за справедливою вартістю становила 615 тис. грн, що на 82596 тис. грн або 99,26% менше, в порівнянні з 2020 роком.

Станом на 2019 рік вартість цінних паперів АТ «МЕГАБАНК», які обліковуються за амортизованою собівартістю склали 80101 тис. грн. Протягом 2020 року їх вартість зросла та становила 500107 тис. грн, що на 420006 тис. грн або 524,35% більше, за 2019 рік. На кінець 2021 вартість цінних паперів, облікованих за амортизованою собівартістю знизилась на 100019 тис. грн або 20%, в порівнянні з 2020 роком, та склала 400088 тис. грн.

Розмір інвестиційної нерухомості АТ «МЕГАБАНК» був найвищим на кінець 2019 року та становив 1086221 тис. грн. З кожним наступним роком спостерігається спад цього показника: протягом 2020 року він знизився на 259946 тис. грн або 23,93%, та склав 826275 тис. грн. А наприкінці 2021 року – зменшився ще на 525444 тис. грн або 63,59%, в порівнянні з 2020 роком, та був на рівні 300831 тис. грн.

Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток в АТ «МЕГАБАНК» залишалася стабільною протягом трьох років (2019-2021 рр.) та становила 4785 тис. грн.

Аналіз складу та структури зобов'язань АТ «МЕГАБАНК» за 2019-2021 роки висвітлено в таблиці Б2 додатку Б.

На кінець 2019 року загальна вартість зобов'язань АТ «МЕГАБАНК» складала 8449552 тис. грн. До цих зобов'язань входили кошти банків, сумою 47425 тис. грн, кошти клієнтів – сумою 6772432 тис. грн, резерви за зобов'язаннями – 3195 тис. грн, інші фінансові зобов'язання – 209663 тис. грн, інші зобов'язання – 59408 тис. грн та субординований борг в сумі 382760 тис. грн.

Протягом 2020 року, порівнюючи з 2019 роком, загальна сума зобов'язань зросла на 546406 тис. грн або 6,47% і становила 8995958 тис. грн. Росту суми зобов'язань АТ «МЕГАБАНК» у 2020 році посприяли: зростання коштів клієнтів банку на 370038 тис. грн або 5,46% (на кінець року 7142470 тис. грн); підвищення фінансових зобов'язань, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток на 252 тис. грн; зростання резервів за зобов'язаннями на 3847 тис. грн або 120,41% (на кінець року –7042 тис. грн); підвищення інших залучених коштів на 193749 тис. грн або 19,88%; збільшення субординованого боргу на 101424 тис. грн або 26,50%. Щодо решти показників зобов'язань АТ «МЕГАБАНК» спостерігаємо спад їхнього абсолютного значення. Кошти які отримані від інших банків, на кінець 2020 року, порівнюючи з 2019 роком, знизились на 3324 тис. грн або 7,01% та склали 44101 тис. грн. Інші фінансові зобов'язання протягом 2020 року, в порівнянні з 2019 роком, зменшились на 112494 тис. грн або 53,65% та склали 97169 тис. грн, а інші зобов'язання – на 52234 тис. грн або 12,08%.

Станом на 2021 рік загальна вартість зобов'язань, в порівнянні з 2020 роком, зменшилась на 289652 тис. грн або 3,22% та складала 8706306 тис. грн. Зменшенню їх вартості АТ «МЕГАБАНК», у 2021 році сприяло зменшення: коштів банків, в порівнянні з 2020 роком, на 40663 тис. грн або 92,20%, які склали 3438 тис. грн; резервів за зобов'язаннями на 2830 тис. грн або 40,19%, які склали 4212 тис. грн; інших залучених коштів на 619817 тис. грн або 53,05%, в порівнянні з 2020 роком, що склали 548599 тис. грн; інших

фінансових зобов'язань на 10041 тис. грн або 10,33%; субординованого боргу на 297734 тис. грн або 61,49%. Але й спостерігається збільшення деяких статей зобов'язань, а саме: підвищення коштів клієнтів АТ «МЕГАБАНК», в порівнянні з 2020 роком, на 612622 тис. грн або 8,58%, що склали 7755092 тис. грн; збільшення фінансових зобов'язань, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток на 80 тис. грн або 31,75% та зростання інших зобов'язань на 68821 тис. грн або 131,76%.

Найбільшою статтею зобов'язань АТ «МЕГАБАНК» є кошти клієнтів банківської установи. Динаміка надходжень коштів клієнтів протягом 2019-2021 років зображена на рисунку 2.4.

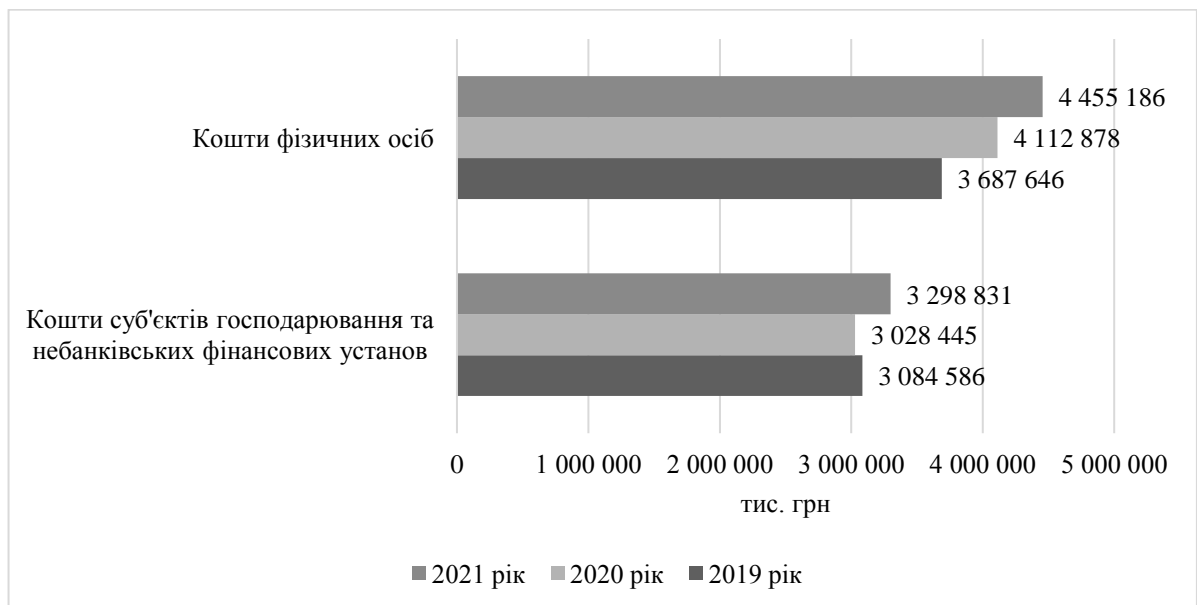

Рисунок 2.4 – Динаміка коштів клієнтів АТ «МЕГАБАНК» за 2019-2021 роки

Джерело: побудовано за даними таблиці Б2 з додатку Б

Згідно рисунку 2.4, кошти фізичних осіб АТ «МЕГАБАНК» на кінець 2019 року становили 3687646 тис. грн. Протягом 2020 року їх вартість зросла на 425232 тис. грн. Станом на 2021 рік, обсяг коштів збільшився ще на 342308 тис. грн, порівнюючи з 2020 роком.

У 2019 році в АТ «МЕГАБАНК» кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ становили 3084586 тис. грн. Протягом 2020 року спостерігається їх зменшення на 56141 тис. грн. Проте станом на 2021 рік показник збільшився на 270386 тис. грн, в порівнянні з 2020 роком та склав 3298831 тис. грн.

Також варто проаналізувати структуру власного капіталу АТ «МЕГАБАНК» за 2019-2021 роки (таблиця Б3 додатку Б).

На кінець 2019 року сума власного капіталу банку складала 913205 тис. грн. Протягом 2020 року ми спостерігаємо зменшення обсягу капіталу на 21160 тис. грн або 2,32%, а у 2021 році власний капітал зріс на 357986 тис. грн або 40,13%, у порівнянні з 2020 роком (рисунок 2.5).

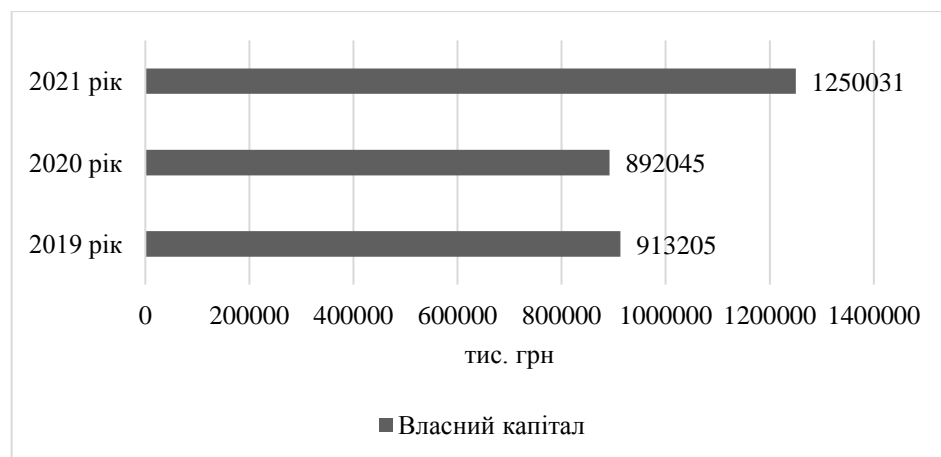

Рисунок 2.5 – Динаміка власного капіталу АТ «МЕГАБАНК» у 2019-2021 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці Б3 з додатку Б

Політика АТ «МЕГАБАНК» не передбачає фіксованого статутного капіталу, кожного року він змінюється в залежності від збільшення або зменшення додаткових простих іменних акцій банку. На протязі досліджуваного періоду, точніше 2019-2021 роки, статутний капітал АТ «МЕГАБАНК» з кожним роком мав тенденцію до збільшення. Станом на 2019

рік він складав 620000 тис. грн, протягом 2020 року – збільшився на 83700 тис. грн або 13,50%. На кінець 2021 року статутний капітал збільшився ще на 120000 тис. грн або 17,05%, в порівнянні з 2020 роком (рисунок 2.6).

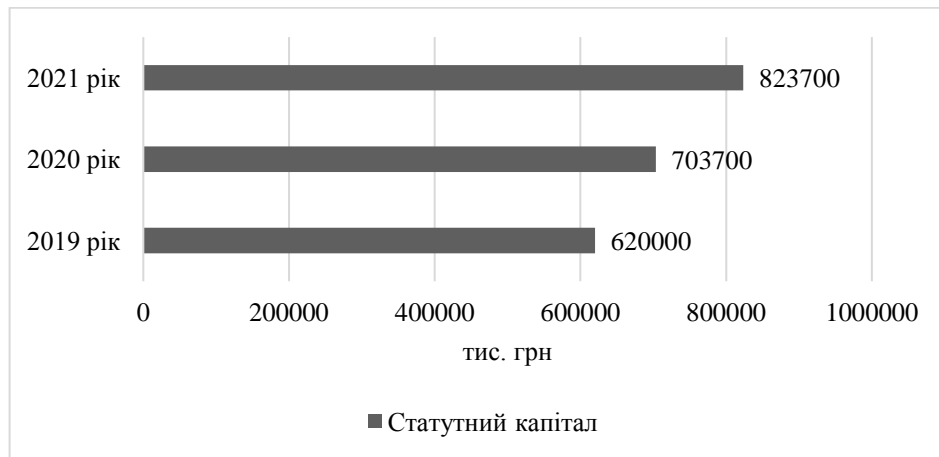

Рисунок 2.6 – Динаміка статутного капіталу АТ «МЕГАБАНК» у 2019-2021 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці Б3 з додатку Б

Щодо комісійних різниць АТ «МЕГАБАНКУ», протягом аналізованого періоду, вони були стабільними та становили 138 тис. грн. Станом на 2019 рік, інший додатковий капітал становив 83700 тис. грн. Протягом 2020 року, спостерігається збільшення на 116300 тис. грн або 138,95%, які склали 200000 тис. грн. На кінець 2021 року, в порівнянні з 2020 роком, інший додатковий капітал збільшився ще на 266781 тис. грн або 133,39% та становив 466781 тис. грн.

Щодо резервів та інших фондів банку станом на 2019 рік становили 141323 тис. грн. Вартість резервів переоцінки АТ «МЕГАБАНК» містила позитивне значення та становила 49419 тис. грн. На протязі 2019 року банк володів непокритим збитком, що складав 181375 тис. грн

На кінець 2020 року резерви та інші фонди банку, залишились стабільними та становили таку ж суму як і у 2019 році. Зменшилась сума

резервів переоцінки, в порівнянні з 2019 роком, на 421 тис. грн або 0,85%, яка склала 48998 тис. грн. На кінець 2020 року АТ «МЕГАБАНК» знову мав нерозподілений прибуток, який становив 322115 тис. грн, що на 140740 більше ніж у 2019 році.

Протягом 2021 року в АТ «МЕГАБАНК» вартість резервних та інших фондів підвищились на 458 тис. грн або 0,32%. В порівнянні з 2020 роком, на кінець 2021 року зросли резерви переоцінки на 269 тис. грн або 0,55%, які склали 49267 тис. грн. Вартість непокритого збитку склала 231217 тис. грн, що на 90898 менше за 2020 рік.

Варто зауважити, що загалом АТ «МЕГАБАНК» має проблеми в фінансово-господарській діяльності. В червні 2022 року, Національним банком України, прийнято рішення про віднесення банківської установи до категорії неплатоспроможних. Даному рішенню передувало, віднесення АТ «МЕГАБАНК» до категорії проблемних банків. Серед основних причин віднесення банку до категорії проблемних, були [1]:

- суттєві порушення нормативно-правових актів НБУ в частині оцінки кредитного ризику;
- систематичне кредитування пов'язаних осіб;
- значний обсяг непрофільних активів на балансі;
- невиконання плану докапіталізації / реструктуризації за результатами стрес-тесту 2021 року.

Проте фінансова установа протягом 2021 року, не надали фінансової підтримки банківській установі для своєчасного та в повному обсязі виконання зобов'язань перед юридичними і фізичними клієнтами банку та проведення клієнтських платежів. Частка фінансової установи становила 0,46% від чистих активів платоспроможних банків. Варто зауважити, що проблеми в діяльності АТ «МЕГАБАНК» не були спричинені запровадженням воєнного стану в Україні, вони почалися задовго до початку війни.

2.2 Напрями покращення оподаткування банківської діяльності на основі аналізу особливостей оподаткування АТ «МЕГАБАНК» в 2019-2021 рр.

Важливим елементом діяльності банківської установи є прибуток, який визначається як сума доходу за вирахуванням витрати. Доходи і витрат банку є інструментом аналізу фінансового стану банку та основою для визначення фінансових результатів діяльності АТ «МЕГАБАНК», з якого сплачується прибутковий податок.

АТ «МЕГАБАНК» визнає поточні податкові зобов'язання з податку на прибуток, відповідно до податкового законодавства України в розмірах, розрахованих протягом звітного періоду. Аналіз оподаткування АТ «МЕГАБАНК» передбачає проведення аналізу в розрізі доходів та витрат банку. В таблиці 2.3 наведено аналіз фінансових результатів діяльності банку в 2019-2021 роках.

Станом на 2019 рік вартість доходів АТ «МЕГАБАНК» становила 515785 тис. грн. Протягом 2020 року вони збільшились на 74306 тис. грн або 14,41% та склали 590091 тис. грн. На кінець 2021 року загальна вартість доходів зросла ще на 67461 тис. грн або 11,43%, порівнюючи з 2020 роком, та склали 657552 тис. грн.

Вартість витрат АТ «МЕГАБАНК» на кінець 2019 року становили 479523 тис. грн. Станом на 2020 рік витрати підвищились на 87450 тис. грн або 18,24% та склали 566973 тис. грн. Протягом 2021 року, порівнюючи з 2020 роком, вони знизились на 24823 тис. грн або 4,38% та склали 542150 тис. грн. Загальна динаміка доходів та витрат АТ «МЕГАБАНК» в 2019-2021 роках зображені на рисунку 2.7.

На рисунку 2.8 висвітлено динаміку прибутку АТ «МЕГАБАНК» за 2019-2021 роки. На протязі досліджуваного періоду банківська діяльність АТ «МЕГАБАНК» була рентабельною. Прибуток банку, протягом аналізованого періоду зростає.

Таблиця 2.3 – Склад та динаміка фінансових результатів АТ «МЕГАБАНК» у 2019-2021 роках

Показник	Станом на			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
	01.01.2020 р., тис. грн	01.01.2021 р., тис. грн	01.01.2022 р., тис. грн	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.
	Процентні доходи	834323	766572	795066	-67751	28494	-8,12
Процентні витрати	711930	660994	534540	-50936	-126454	-7,15	-19,13
Чистий процентні дохід / витрати	122394	105578	260525	-16816	154947	-13,74	146,76
Комісійні доходи	328926	305268	386313	-23658	81045	-7,19	26,55
Комісійні витрати	40216	55298	95145	15082	39847	37,50	72,06
Чистий комісійний дохід / витрати	288710	249969	291169	-38741	41200	-13,42	16,48
Торговий результат	-9068	23990	19881	33058	-4109	-364,56	-17,13
Інші операційні доходи	104480	197893	78820	93413	-119073	89,41	-60,17
Інші доходи	9269	12661	7157	3392	-5504	36,60	-43,47
Всього доходів	515785	590091	657552	74306	67461	14,41	11,43
Відрахування до резервів	-27304	65604	63044	92908	-2560	-340,27	-3,90
Адміністративні та інші операційні витрати	506826	501369	605194	-5457	103825	-1,08	20,71
Всього витрат	479 523	566 973	542 150	87450	-24 823	18,24	-4,38
Прибуток / (збиток) до оподаткування	36262	23117	115402	-13145	92285	-36,25	399,21
Витрати на податок на прибуток	8208	-963	1157	-9171	2120	-111,73	-220,15
Прибуток / (збиток) після оподаткування	28053	24080	114245	-3973	90165	-14,16	374,44

Джерело: побудовано та пораховано за даними [38].

А саме, на кінець 2019 року величина прибутку банківської установи становила 28053 тис. грн. Протягом 2020 року відбулося невелике зменшення прибутку банківської установи, на 3973 тис. грн або 14,16%. На кінець 2020 року прибуток банку склав 24080 тис. грн. Протягом 2021 року, ефективність діяльності банку мала тенденцію до зростання. Зокрема це відобразилося на позитивній динаміці зростання прибутку.

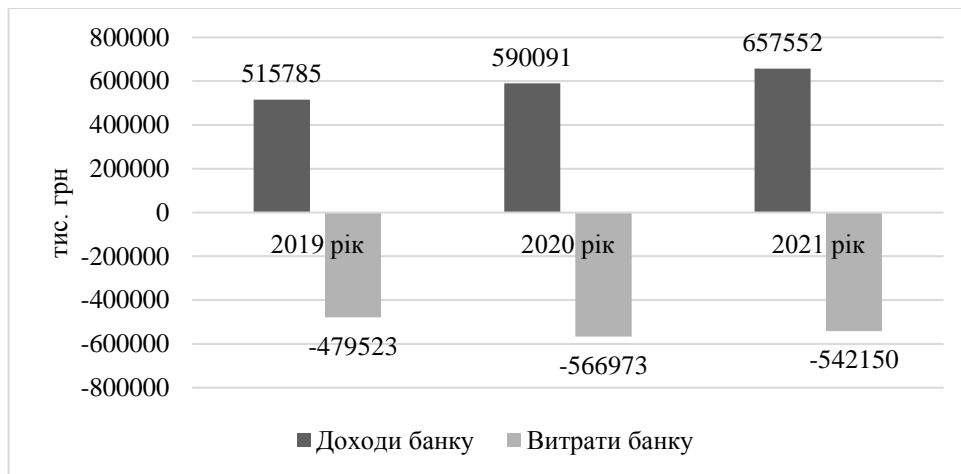

Рисунок 2.7 – Динаміка доходів та витрат АТ «МЕГАБАНК» в 2019-2021 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.3

Станом на 2021 рік, в порівнянні з 2020 роком, спостерігається суттєвий зріст прибутку банку на 90165 тис. грн або 374,44%, що складало 114245 тис. грн (рисунок 2.8).

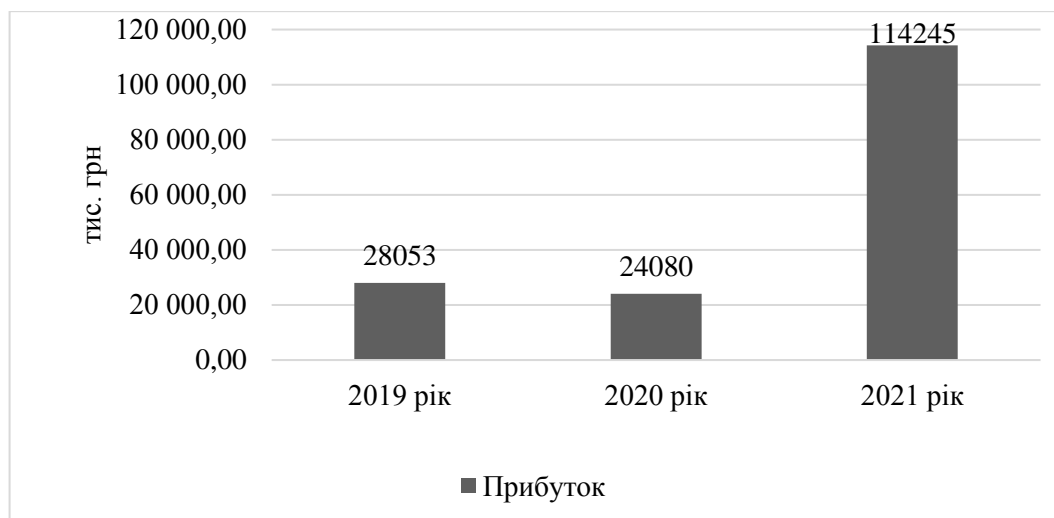

Рисунок 2.8 – Динаміка прибутку АТ «МЕАБАНК» за 2019-2021 роки

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.3

Динаміка витрат на податку на прибуток АТ «МЕГАБАНК» протягом 2019-2021 років зображена на рисунку 2.9.

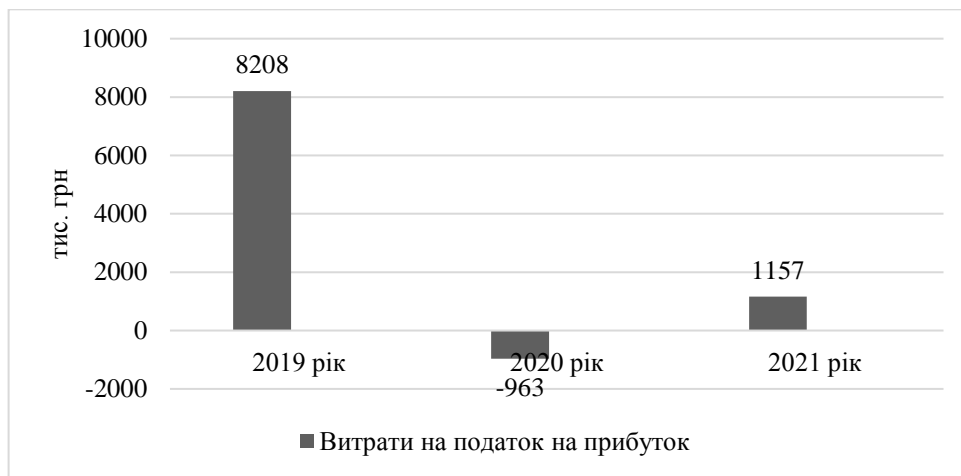

Рисунок 2.9 – Динаміка витрат податку на прибуток АТ «МЕГАБАНК» за 2019-2021 роки

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.3

На кінець 2019 року прибуток до оподаткування банку становив 36262 тис. грн, а витрати на податок склали 8208 тис. грн. Протягом 2020 року прибуток до оподаткування зменшився на 13145 тис. грн або 36,25% та склав 23117 тис. грн. Згідно рисунку 2.9, банк не витратив кошти на податок на прибуток, а навпаки, отримав від держави 963 тис. грн через надмірну сплату оподаткованого податку за попередній період, тим самим збільшивши прибуток після оподаткування на кінець 2020 року. Станом на 2021 рік, прибуток до оподаткування АТ «МЕГАБАНК» підвищився на 92285 тис. грн або 399,21% та становив 115402 тис. грн, а витрати на податок склали 1157 тис. грн.

Таким чином, АТ «МЕГАБАНК» відповідальний до сплати податку на прибуток та дотримується всіх правил його нарахування.

Запровадженню новітніх ефективних податкових стимулів перешкоджає велика кількість існуючих факторів, тому на основі проведеного дослідження

оподаткування банківської системи, можна визначити шляхи покращення оподаткування фінансової діяльності банків України.

Для вдосконалення системи оподаткування банківських фінансових установ необхідно посилити стимулюючу функцію податкового нагляду. Це створить необхідні макроекономічні умови, сприятиме стабільності банківської системи, а з часом стане ефективним інструментом інвестиційного процесу зростання рівня національної економіки. Регулювання податків банків не має впливати на рівень фінансової стабільності діяльності банківських установ.

Необхідно визначити оптимальний рівень податкового навантаження, для покращення банківського оподаткування. Наприклад, податкове зобов'язання з податку на прибуток від фінансових результатів банківської установи визначається відношенням суми сплаченого прибуткового податку до різниці між доходами та витратами.

Відповідно до ініціативи держави щодо створення банками моделі оцінки ефективності податкового адміністрування, держава буде бачити та контролювати, які банківські установи потребують вищого рівня податкового нагляду. Ця модель дозволить знайти баланс між потребами держави та банківських установ як платників податків [22].

Шляхи оптимізації існуючого податкового навантаження банків в Україні висвітлені у таблиці 2.4 [19].

Таким чином, визначено такі основні шляхи оптимізації податкового навантаження українських банківських установ:

- взаємодія між банківськими установами та податковими органами, податкові консультації та проведення конференцій;
- зменшення податкового навантаження та надання податкових пільг для банківських установ в розділі оподаткування, зміна ставок;
- впровадження програмного забезпечення для оптимізації розрахунків податку.

Таблиця 2.4 – Шляхи оптимізації існуючого податкового навантаження банків в Україні

Шляхи оптимізації	Рівні оптимізації		
	Державний рівень	Галузевий рівень	Внутрішня політика банку
1. Зниження податкового обтяження	Зміна ставок банків в частині податкових зобов'язань, які спрямовані на надання пільг	- розробка рекомендацій для банків щодо формування «пільгового поля»; - розробка рекомендацій, пропозицій, програм уряду зниження податкового тиску та спрощення податкових процедур банків як податкових агентів	- використання пільг для виконавців довгострокових контрактів, у тому числі, зі сплати податку на прибуток та податку на додану вартість; купівля державних облігацій; - використання технологічних парків при розрахунках за експортно-імпортними операціями, звільнених від сплати мита при ввезенні в Україну новітнього обладнання та комплектуючих, а також матеріалів, які не виробляються в Україні
2. Спрощення системи податкових розрахунків	- вдосконалення процедур розрахунку шляхом надання роз'яснення податкової служби; - становлення інституту медіації у податкових правовідносинах	- вдосконалення процедур розрахунку через розробку інструкцій та роз'яснень НБУ щодо аналізу; - налагодження систем взаємодії банків з податковими органами	- відтермінування сплати податків і ефективне використання тимчасово вивільнених коштів, метою яких є отримання прибутку; - передача податкових зобов'язань платникам податків, зменшення податкових зобов'язань.
3. Покращення методології податкових розрахунків	оновлення механізму податкових кредитів	- надання рекомендацій комерційним банкам щодо ведення розрахунків за податковими зобов'язаннями; - фінансова допомога або кредитування проєктів українських комерційних банків, пов'язаних з автоматизацією взаєморозрахунків з податковими органами	- впровадження належного програмного забезпечення для оптимізації податкових розрахунків; - використання інвестиційних фондів, які спрямовані на зменшення суми податкових зобов'язань банків; - здійснення інвестицій в цінні папери та інші фінансові інструменти; - належна оцінка податкових ризиків, якісний аналіз та планування податкового навантаження у майбутньому

Джерело: узагальнено на основі [19, 22, 28]

Виявлення сучасного процесу оптимізації оподаткування в першу чергу спрямоване на скорочення часу обліку та звітності платників податків. З цією метою пропонується запровадити систему прямого стягнення податку з поточного рахунку платника податків, як це відбувається в країнах ЄС.

Також необхідно створити систему оподаткування банків, щоб стимулювати фінансові установи до збільшення капітальних вкладень у існуючі галузі економіки, тим самим збільшити доходи, які будуть підвищувати оподатковуваний прибуток.

Покращення системи оподаткування банківських установ запропоновано, Я. Підсонна та Л. Ключко [14]. На їхню думку: «диференціювання ставки податку на прибуток банку, зокрема підвищення ставки податку на прибуток, одержаний від торгово-посередницьких операцій на фондовому та валютному ринках, а також зниження ставки податку на прибуток, одержаний банками за довгостроковими кредитами, які надані у реальний сектор економіки з метою розширеного відтворення, сприятиме активізації інвестиційного процесу» [14]. Погоджуючись з пропозиціями, вчених, варто додати, що здійснення оподаткування за збільшеною ставкою доходів від кредитних операцій при підвищенні реальної ставки за кредитом до певної межі, допоможе у протистоянні зі збільшенням відсоткових ставок за кредитами та посприятиме корисному для держави перерозподілу кредитних потоків із кредитування торговельних та посередницьких операцій, у т. ч. спекулятивних операцій на валютному та фондовому ринках, у кредитування реального сектору [41].

Існують такі ситуації, коли банки приховують свої прибутки за допомогою різних схем та маніпулювань, в таких випадках для стимулювання сплати податків необхідне зниження ставки оподаткування або ж скасування сплати банківськими установами окремих податків з його операцій, зокрема: податку на додану вартість. Важливим, для покращення оподаткування банківської діяльності, є скасування авансового внеску при виплаті дивідендів. Адже, зазначені кошти, вилучаються з обігу банку та зараховуються у

зменшення нарахованого податкового зобов'язання з податку на прибуток у майбутніх періодах. Кошти у вигляді авансового внеску могли б бути спрямовані на видачу кредитів банківськими установами, що сприятиме збільшенню прибутку банку.

Негативним фактором, що впливає на оподаткування банків є заборона на врахування амортизації майна набутого банківськими установами у власність, в результаті звернення стягнення на заставне майно. Метою стягнення заставного майно є покриття збитків отриманих банками від непогашення зобов'язань позичальниками. У зв'язку з цим, при розрахунку різниць у вигляді нарахування амортизації необоротних активів банків, необхідним є ведення двох баз основних засобів та нематеріальних активів для цілей податкового обліку.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що необхідно на державному рівні заохочувати банківські установи, до здійснення діяльності на фінансовому ринку шляхом наданням податкових пільг, лімітування окремих види операцій за допомогою впровадження допоміжних різновидів податків або ж вищих ставок оподаткування. Зазначене допоможе регулювати діяльність банків, сприятиме зменшенню тіньових операцій на фінансовому ринку та приховуванню реальних прибутків отриманих банківськими установами.

Висновки

У першому розділі кваліфікаційної роботи було досліджено економічну сутність оподаткування банків, їх роль та місце у фінансовій системі. Вивчено вплив системи оподаткування на банківську діяльність, в розрізі прямого впливу безпосередньо на діяльність банківських установ та непрямого впливу через оподаткування інших господарюючих суб'єктів та фізичних осіб.

На основі дослідження теорії банківської діяльності узагальнено основні функції оподаткування банківської діяльності, а саме: фіскальна, регулююча контрольна та стимулююча. Зазначені функції є взаємозалежними та доповнюють одна одну.

В роботі виокремлено основні принципи банківського оподаткування. До них належать: обов'язковість, рівнозначність і пропорційність, рівність, недопущення будь-яких форм податкової дискримінації, стабільність, економічна обґрунтованість, рівномірність сплати, єдиний підхід та доступність.

На основі проведених досліджень, визначено що банківські установи в податковій системі відіграють роль як платників податків, так і податкових агентів, які виступають посередниками між державою та іншими платниками податків при перерахуванні податків до бюджету.

Визначено основні елементи прибуткового оподаткування діяльності банківських установ. Відповідно до Податкового кодексу України до них відносяться: платники податку, об'єкт та база оподаткування, ставка та порядок обчислення.

Враховуючи особливості нарахування та сплати податку на прибуток вітчизняними банківськими установами, було проведено порівняльний аналіз системи оподаткування банківських установ розвинених країнах світу. Ставки прибуткового податку, стабільні в багатьох країнах світу, зокрема в таких країнах, як: Австрія, Франція, Італія, Польща, Угорщина, Словаччина, Чехія. Проте, частина розвинутих країн стягується податок на прибуток банківських

установ за шкалою прогресивних ставок, зокрема: Сполучені Штати Америки, Китайська Народна Республіка, Велика Британія, Німеччина, Туркменістан.

Таким чином, враховуючи особливості податкової системи провідних країн світу, можна зробити висновки, що ставка податку в Україні значно нижча, в порівнянні з провідними країнами світу. В переважній більшості країн світу банківські установи підлягають спеціальному оподаткуванню через встановлення різноманітних пільг. Застосування досвіду оподаткування провідних країн світу, є першочерговим для прискорення процесу трансформації фінансового ринку до світової спільноти.

У другому розділі кваліфікаційної роботи було здійснено аналіз сучасного стану оподаткування банківських установ на макро- та мікрорівні.

На макрорівні здійснено аналіз виконання податкових зобов'язань вітчизняними банками в 2017-2021 роках. Проведений аналіз свідчить про збільшення, протягом попереднього року, обсягів сплаченого банками податку на прибуток. Також, протягом аналізованого періоду, зменшується податкове навантаження на банківську систему. В 2019 році, податкове навантаження на діяльність банків склало 8,2 %. Протягом 2020-2021 років, значення показника склало 9,6 % та 8,2 %. Також, в роботі, досліджено систему оподаткування податку на прибуток системно важливих банків України – АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Державний ощадний банк України», АБ «Укргазбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «Альфа-Банк» та АТ «Укрсиббанк».

На мікрорівні здійснено аналіз фінансової звітності АТ «МЕГАБАНК» за 2019-2021 роки. Зокрема, на кінець 2019 року вартість чистих активів банку складала 9362757 тис. грн. Протягом 2020 року ми спостерігаємо суттєве збільшення обсягу чистих активів на 525246 тис. грн або 5,61%, а у 2021 році активи зросли на 68335 тис. грн у порівнянні з 2020 роком.

Загальна вартість зобов'язань АТ «МЕГАБАНК», в 2019 році, склала 8449552 тис. грн, в 2020 році – 8995958 тис. грн, в 2021 році – 8706306 тис. грн. На кінець 2019 року сума власного капіталу банку складала 913205 тис. грн. Протягом 2020 року ми спостерігаємо зменшення обсягу капіталу на

21160 тис. грн або 2,32%, а у 2021 році власний капітал зріс на 357986 тис. грн або 40,13%, у порівнянні з 2020 роком.

На протязі досліджуваного періоду банківська діяльність АТ «МЕГАБАНК» була рентабельною. А саме, на кінець 2019 року величина прибутку банківської установи становила 28053 тис. грн. Протягом 2020 року було невелике зменшення на 3973 тис. грн або 14,16%, яке становило 24080 тис. грн. Станом на 2021 рік, в порівнянні з 2020 роком, спостерігається суттєве зростання прибутку банку на 90165 тис. грн або 374,44%, що складало 114245 тис. грн.

На кінець 2019 року, витрати на податок склали 8208 тис. грн. Протягом 2020 року, банк отримав від держави повернення надмірно сплаченого податкового податку в минулих періодах, в сумі 963 тис. грн. Станом на кінець 2021 року витрати на податок на прибуток банку склали 1157 тис. грн.

Для вдосконалення системи оподаткування банківських фінансових установ необхідно посилити стимулюючу функцію податкового нагляду. Це створить необхідні макроекономічні умови та сприятиме стабільності банківської системи. В роботі, узагальнено основні шляхи оптимізації існуючого податкового навантаження банків в Україні, а саме: взаємодія між банківськими установами та податковими органами, податкові консультації та проведення конференцій; зменшення податкового навантаження та надання податкових пільг для банківських установ в розділі оподаткування, зміна ставок; впровадження програмного забезпечення для оптимізації розрахунків податку. Отже, необхідно на державному рівні заохочувати банківські установи, до здійснення діяльності на фінансовому ринку шляхом наданням податкових пільг, лімітування окремих види операцій за допомогою впровадження допоміжних різновидів податків або ж вищих ставок оподаткування. Зазначене допоможе регулювати діяльність банків, сприятиме зменшенню тіньових операцій на фінансовому ринку та приховуванню реальних прибутків отриманих банківськими установами.

Список використаних джерел

1. АТ «МЕГАБАНК» віднесено до категорії неплатоспроможних / Дані сайту Національного банку України // Новини // Медіа-простір. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/at-megabank-vidneseno-do-kategoriyi-neplatospromojnih>
2. Боринських В. Особливості оподаткування прибутку комерційних банків України / В. Бронський, В. Кміть // Економічний аналіз. – 2015. – №1. – Том 19. – С. 123-129.
3. Вишневська Л. Особливості оподаткування банків у різних країнах світу / Л. Вишневська, Ю. Коваленко // Розвиток банківської системи в сучасних умовах господарювання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/285.pdf>
4. Волохов В. Практичні аспекти оподаткування банківської діяльності / В. Волохов, С. Дудін, В. Ковалів // Економічні науки // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №3. – Т. 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_3_3/153-157.pdf
5. Дані по формах статистичної податкової звітності // Офіційний сайт податкового департаменту Міністерства фінансів Німеччини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bundesfinanzministerium.de/Web/DE/>
6. Доходи та витрати банків України // Наглядова статистика Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>
7. Євченко Н. Оподаткування як фактор банківської діяльності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/54303/7/Yevchenko_Bankivska_diiialnist.pdf;jsessionid=6607F0EF56EB4764DA42CB145DE929DC

8. Єфименко Т. Динаміка податкового навантаження в Україні в контексті реалізації податкової реформи / Т. Єфименко, А. Соколовська // Академія фінансового управління. – 2013. – 494 с.
9. Жам О. Оподаткування прибутку комерційних банків України / О. Жам, В. Фесюн // Державне управління. – 2017. – №1 (74). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2017_1_5
10. Звітність АТ «МЕГАБАНК» // Офіційний сайт АТ «МЕГАБАНК». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.megabank.ua/about/current_reports
11. Здобувач О. Вплив оподаткування на доходність і напрями розвитку банківської діяльності / О. Здобувач // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2010/20_4/262_Serbyna_20_4.pdf
12. Іршак О. Особливості податку на прибуток та його вплив на розвиток банківських установ в Україні // Наукова стаття. – 2019. – Випуск №27. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/27_2019_ukr/47.pdf
13. Клименко Д. Особливості оподаткування банківських установ у зарубіжних країнах / Д. Клименко, А. Підсонна // Гроші, фінанси і кредит. – 2018. – Випуск №22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/22_2018_ukr/30.pdf
14. Ключко Л. Оподаткування банківської діяльності в Україні та основні напрями його вдосконалення / Л. Ключко, А. Підсонна // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – 2012. – № 1(12) – С. 32-34.
15. Ключко Л. Теоретичні аспекти формування податкового потенціалу банківської системи // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2019. – №12(40). – С. 106-112. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eprints.oa.edu.ua/7853/1/19.pdf>

16. Кміть В. Напрями вдосконалення системи оподаткування діяльності банківських установ / В. Кміть, М. Савоцька // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2018/33-2018/16.pdf>

17. Костюк Д. Соціально-економічна сутність податків / Д. Костюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/13943/1/135-138.pdf>

18. Ліцензії АТ «МЕГАБАНК» // Офіційний сайт АТ «МЕГАБАНК». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.megabank.ua/about/licenses>

19. Малкіна Я. Аналіз податкового навантаження банків України та напрями його оптимізації / Я Малкіна // Наукова стаття. – 2020. – №24. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.agrosvit.info/pdf/24_2020/11.pdf

20. Малкіна Я. Економічний зміст податків, їх роль та сучасний стан податкової системи України / Я Малкіна // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-6-2015/14-vipusk-6-lipen-2015-r/1145-malkina-ya-d-ekonomichnij-zmist-podatkov-jikh-rol-ta-suchasnij-stand-podatkovoji-sistemi-ukrajini>

21. Історія створення АТ «МЕГАБАНК» // Офіційний сайт АТ «МЕГАБАНК». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.megabank.ua/>

22. Пашкурова Н. Оподаткування прибутку комерційних банків: тенденції та проблемні аспекти / Н. Пашкурова // Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Соціум. Наука. Культура». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/pashkurova-np-opodatkovannya-pributku-komertsiynih-bankiv-tendentsiyi-ta-problemni-aspekti/>

23. Петрик О. Податкове навантаження в контексті забезпечення стабільності банківської системи / О. Петрик, В. Зорянський // Інноваційна економіка. – 2019. – Випуск 3-4 (79). – С. 141-149.

24. Петровська Н. Банківські операції як об'єкт оподаткування / Н. Петровська // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>
25. Податкова система : навчальний посібник / П. В. Мельник; за заг. ред. П. Мельника, В. Андрущенко, І. Прокопенко, Ю. Панура, О. Іванишина, Т. Турчак, Т. Смірнова, Ю. Турянського та ін. – Київ : Кондор. – 2014. – 698 с.
26. Податкова система Китаю / Офіційний сайт Державної податкової служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tax.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/dosvid-modernizachii-krain-svity/kutai/>
27. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : закон (№ 2755–VI) : [прийнято Верховною Радою України 2.12.2010] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
28. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : закон (№ 212-III) : [прийнято Верховною Радою України 07.12.2000] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
29. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : закон (№ 679-XIV) : [прийнято Верховною Радою України 20.05.1999] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
30. Проскура К. Особливості оподаткування банківських установ у 2015 році / К. Проскура // Економічний аналіз. – 2015. – С. 176-186.
31. Річна фінансова звітність МЕГАБАНК 2019 рік // Офіційний сайт АТ «МЕГАБАНК». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.megabank.ua/articles/current_reports/year2019cons.pdf
32. Річна фінансова звітність МЕГАБАНК 2020 рік // Офіційний сайт АТ «МЕГАБАНК». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.megabank.ua/articles/current_reports/year2020cons.pdf

33. Річна фінансова звітність МЕГАБАНК 2021 рік // Офіційний сайт АТ «МЕГАБАНК». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.megabank.ua/articles/current_reports/2021/3_2021.pdf

34. Світовий досвід оподаткування (досвід розвитку та модернізації податкових служб країн світу) // Офіційний сайт державної податкової служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tax.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/>

35. Сенищ П. Податкове стимулювання розвитку банківської діяльності в забезпеченні економічного зростання / П. Сениш // Міжнародний науковий журнал. – 2016. – №4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/22197/1/%D0%A1%D0%B5%D0%B D%D0%B8%D1%89%20%D0%9F..pdf>

36. Старостенко Г. Світовий досвід та вітчизняна практика оподаткування банківської діяльності / Г. Старостенко, Н. Мацелюх, А. Сурженко // Економіка та держава. – 2015. – №5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2015/7.pdf

37. Старостенко Г. Податкове регулювання банків в умовах становлення інформаційного суспільства / Г. Старостенко, А. Сурженко // Ефективна економіка. – 2013. – випуск 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2449>

38. Фінансова звітність банків України за даними Національного Банку України // Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua

39. Халявка М. Податкове навантаження банківського сектору як індикатор ефективності його функціонування / М. Халавка, О. Брежнєва-Єрмоленко // Фінансовий простір. – 2018. – №1 (29). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1801/18bo_ejf.pdf

40. Чепелюк Г. Аналіз податкового навантаження комерційних банків в Україні / Г. Чепелюк // Електронне наукове фахове видання «Ефективна

економіка». – 2020. – №12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/117.pdf

41. Штибель У. Формування соціально-орієнтованої банківської системи в Україні / У. Штибель. – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – 2016. – Львів. – С. 115-116. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/dis_shtybel.pdf

Додатки

Додаток А

Таблиця А 1 – Ліцензії АТ «МЕГАБАНК»

Ліцензії АТ «МЕГАБАНК»	
1	
Ліцензія Національного банку України №163 від 12.11.2018 р.	на право надання банківських послуг, визначених частиною третьою статті 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність».
Генеральна ліцензія на здійснення валютних операцій Національного банку України №163-2 від 11.12.2018 р. на здійснення наступних операцій:	<ul style="list-style-type: none"> – неторговельні операції з валютними цінностями; – операції з готівковою іноземною валютою та чеками (купівля, продаж, обмін, прийняття на інкасо), що здійснюються в касах і пунктах обміну іноземної валюти банків; – операції з готівковою іноземною валютою (купівля, продаж, обмін), що здійснюються в пунктах обміну іноземної валюти, які працюють на підставі укладених банками агентських договорів з юридичними особами-резидентами; – ведення рахунків клієнтів (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України; – ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті; ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України; – відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними; – відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними; – залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України; – залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках; – торгівля іноземною валютою на валютному ринку України [за винятком операцій з готівковою іноземною валютою та чеками (купівля, продаж, обмін), що здійснюються в касах і пунктах обміну іноземної валюти банків і агентів]; – торгівля іноземною валютою на міжнародних ринках; залучення та розміщення банківських металів на валютному ринку України; – залучення та розміщення банківських металів на міжнародних ринках; – торгівля банківськими металами на валютному ринку України;

Кінець додатку А

Кінець таблиці А1

1	
	<p>– торгівля банківськими металами на міжнародних ринках;</p> <p>– валютні операції на валютному ринку України, які належать до фінансових послуг згідно зі статтею 4 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та не зазначені в абзацах другому - сімнадцятому розділу другого Положення про порядок надання банкам і філіям іноземних банків генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 15.08.2011 № 281;</p> <p>– валютні операції на міжнародних ринках, які належать до фінансових послуг згідно зі статтею 4 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та не зазначені в абзацах другому - сімнадцятому розділу другого Положення про порядок надання банкам і філіям іноземних банків генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 15.08.2011 № 281.</p>
Ліцензії Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з торгівлі цінними паперами, а саме:	<p>– дилерська діяльність (серія АЕ № 294498, дата видачі ліцензії – 23.10.2014 р.; строк дії ліцензії – з 23.10.2014 р. необмежений);</p> <p>– брокерська діяльність (серія АЕ № 294497, дата видачі ліцензії – 23.10.2014 р.; строк дії ліцензії – з 23.10.2014 р. необмежений);</p> <p>– андеррайтинг (серія АЕ № 294499, дата видачі ліцензії – 23.10.2014 р.; строк дії ліцензії – з 23.10.2014 р. необмежений).</p>
Ліцензії Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – депозитарної діяльності, а саме:	<p>– депозитарна діяльність депозитарної установи (серія АЕ № 263495, дата видачі ліцензії – 01.10.2013 р.; строк дії ліцензії – з 12.10.2013 р. необмежений);</p> <p>– діяльність із зберігання активів інститутів спільного інвестування (серія АЕ № 263494, дата видачі ліцензії – 01.10.2013 р.; строк дії ліцензії – з 12.10.2013 р. необмежений);</p> <p>– діяльність зі зберігання активів пенсійних фондів (серія АЕ № 263496, дата видачі ліцензії – 01.10.2013 р.; строк дії ліцензії – з 12.10.2013 р. необмежений).</p>

Джерело: побудовано за даними [18]

Додаток Б

Таблиця Б1 – Аналіз динаміки активів АТ «МЕГАБАНК» за 2019-2021 роки

Показники	Станом на			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у тис. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у %:	
	01.01.2020 р., тис. грн	01.01.2021 р., тис. грн	01.01.2022 р., тис. грн	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.
	Грошові кошти та їх еквіваленти	292 603	462 494	405 683	169 891	-56 811	58,06
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	4 637	228	6 748	-4 409	6 520	-95,08	2859,65
Кошти в інших банках	229 661	129 681	113 272	-99 980	-16 409	-43,53	-12,65
Кредити та заборгованість клієнтів	6 657 479	6 615 854	7 568 051	-41 625	952 197	-0,63	14,39
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	24 974	83 211	615	58 237	-82 596	233,19	-99,26
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	80 101	500 107	400 088	420 006	-100 019	524,35	-20,00
Інвестиційна нерухомість	1 086 221	826 275	300 831	-259 946	-525 444	-23,93	-63,59
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	4 785	4 785	4 785	0	0	0,00	0,00
Відстрочений податковий актив	381	1 229	72	848	-1 157	222,57	-94,14
Основні засоби та нематеріальні активи	349 946	596 234	755 109	246 288	158 875	70,38	26,65
Інші фінансові активи	10 231	41 216	44 281	30 985	3 065	302,85	7,44
Інші активи	621 738	626 690	356 803	4 952	-269 887	0,80	-43,07
Усього активів	9 362 757	9 888 003	9 956 338	525 246	68 335	5,61	0,69

Джерело: побудовано та пораховано за даними [38]

Продовження додатку Б

Таблиця Б2 – Аналіз динаміки зобов'язань АТ «МЕГАБАНК» за 2019-2021 роки

Показники	Станом на			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у тис. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у %:	
	01.01.2020 р., тис. грн	01.01.2021 р., тис. грн	01.01.2022 р., тис. грн	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.
	Кошти отримані від НБУ	0	0	0	0	0	0,00
Кошти банків	47 425	44 101	3 438	-3 324	-40 663	-7,01	-92,20
Кошти клієнтів	6 772 432	7 142 470	7 755 092	370 038	612 622	5,46	8,58
Фінансові зобов'язання, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	0	252	332	252	80	0,00	31,75
Боргові цінні папери, емітовані банком	0	0	0	0	0	0,00	0,00
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	0	0	0	0	0	0,00	0,00
Відстрочені податкові зобов'язання	0	0	0	0	0	0,00	0,00
Резерви за зобов'язаннями	3 195	7 042	4 212	3 847	-2 830	120,41	-40,19
Інші залучені кошти	974 667	1 168 416	548 599	193 749	-619 817	19,88	-53,05
Інші фінансові зобов'язання	209 663	97 169	87 128	-112 494	-10 041	-53,65	-10,33
Інші зобов'язання	59 408	52 234	121 055	-7 174	68 821	-12,08	131,76
Субординований борг	382 760	484 184	186 450	101 424	-297 734	26,50	-61,49
Усього зобов'язань	8 449 552	8 995 958	8 706 306	546 406	-289 652	6,47	-3,22

Джерело: побудовано та пораховано за даними [38]

Кінець додатку Б

Таблиця Б3 – Динаміка власного капіталу АТ «МЕГАБАНК» в 2019-2021 роках

Показник	Станом на			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення) у %	
	01.01.2020 р., тис. грн	01.01.2021 р., тис. грн	01.01.2022 р., тис. грн	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.	2020 р. до 2019 р.	2021 р. до 2020 р.
	Статутний капітал	620000	703700	823700	83700	120000	13,50
Емісійні різниці	138	138	138	0	0	0,00	0,00
Інший додатковий капітал	83700	200000	466781	116300	266781	138,95	133,39
Резервні та інші фонди банку	141323	141323	141781	0	458	0,00	0,32
Резерви переоцінки	49419	48998	49267	-421	269	-0,85	0,55
Нерозподілений прибуток/ непокритий збиток	-181375	-322115	-231217	-140740	90898	77,60	-28,22
Усього власного капіталу	913205	892045	1250031	-21160	357986	-2,32	40,13

Джерело: побудовано та пораховано за даними [38]